

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Αναλυτική έκθεση
Οι εξελίξεις στο διεθνή περίγυρο της χώρας
Ιούλιος-Αύγουστος 2017**

Υπεύθυνος Έδρας:
Ηλίας Κουσκουβέλης
Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων
Κοσμήτορας Σχολής Κ.Α.Ε.Τ.

Σεπτέμβριος 2017

Πίνακας περιεχομένων

Επιστημονική ομάδα	4
Αρκτικόλεξα	5
1. ΤΟΥΡΚΙΑ.....	6
Πολιτικές εξελίξεις	6
1.1. Ανασχηματισμός.....	6
1.2. Ελευθερία λόγου και έκφρασης	8
1.3. Η δίκη για το πραξικόπημα	11
1.4. Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο	13
1.5. Αμυντική βιομηχανία.....	14
2. ΤΟΥΡΚΙΑ.....	15
Οικονομική ανάλυση	15
2.1. Σύνοψη.....	15
2.2. Οικονομικές εξελίξεις.....	15
2.3. Χρηματοπιστωτική άνοδος και πιστωτική επέκταση το 2017.....	17
3. ΤΟΥΡΚΙΑ.....	22
Εξωτερική πολιτική	22
3.1. Μέση Ανατολή	22
3.1.1. Κούρδοι του Βορείου Ιράκ.....	22
3.1.2. Κατάρ	23
3.2. Σχέσεις με την Ε.Ε. και τις χώρες της Ευρώπης.....	24
3.2.1. Ευρωπαϊκή Ένωση.....	24
3.2.2. Γερμανία.....	25
3.3. Σχέσεις με Η.Π.Α.	30
3.3.1. Αμερικανικές Δυνάμεις και Κούρδοι της Βόρειας Συρίας.....	30
3.3.2. Ο Υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ στην Τουρκία.....	31
3.3.3. Αγορά S-400 από τη Ρωσία.....	32
3.4. Κίνα.....	34
3.5. Ιράν.....	35
4. ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ: ΙΣΡΑΗΛ	37
4.1. Η «κρίση της πλατείας των Τεμενών».....	37

4.2. Ισραήλ και οι εξελίξεις στη Συρία	39
4.2. Άλλα θέματα	41
5. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ	42
5.1. Οι εξελίξεις στο Κυπριακό	42
5.2. Ενεργειακά και αμυντικά δίκτυα στην ΝΑ Μεσόγειο	43
6. ΒΑΛΚΑΝΙΑ: ΠΓΔΜ	48
6.1. Εσωτερική πολιτική	48
6.1.1. Κοινοβούλιο: νέος νόμος γενίκευσης χρήσης αλβανικής γλώσσας.....	48
6.2. Εξωτερική πολιτική.....	48
6.2.1. Συνθήκη Καλής Γειτονίας Βουλγαρίας-ΠΓΔΜ	48
6.2.2. Αντιδράσεις κατά της Συνθήκης με τη Βουλγαρία	50
6.2.3. Ένταση στις σχέσεις με την Σερβία	51
6.2.4. Συνάντηση Ελλάδας-ΠΓΔΜ για τα ΜΟΕ	54
6.2.5. Επίσκεψη του Έλληνα ΥΠΕΞ στην ΠΓΔΜ	54
7. Επισημάνσεις.....	56

Επιστημονική ομάδα

1. Ηλίας Κουσκουβέλης, Καθηγητής Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, υπεύθυνος Έδρας
2. Νικόλαος Ραπτόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΔΕΣ), Πανεπιστήμιο Πειραιά [Τουρκία (πολιτική, οικονομία, Κουρδικό) Μέση Ανατολή, Οικονομία], μέλος συντακτικής ομάδας
3. Φωτεινή Μπέλλου, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Ευρωπαϊκά θέματα)
4. Γεώργιος Χρηστίδης, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Βαλκάνια)
5. Παναγιώτης Κοντάκος, Επίκουρος Καθηγητής, UCLan-Cyprus (Οικονομικά)
6. Νικόλαος Βασιλειάδης, Λέκτορας, Τμήμα ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Τουρκία, Βαλκάνια, επιμέλεια), μέλος συντακτικής ομάδας
7. Κωνσταντίνος Ζάρρας, Διδάκτωρ Διεθνών Σχέσεων, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Ισραήλ, Συρία, Λίβανος)
8. Ρεβέκκα Παιδή, Διδάκτωρ Διεθνών Σχέσεων, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (μικρά κράτη, θέματα θρησκείας)
9. Στυλιανή Γεράνη, υποψήφια διδάκτωρ Τμήματος ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (ΝΑ Μεσόγειος – Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ)
10. Μιχαήλ Μαθιουλάκης, υποψήφιος διδάκτωρ Τμήματος ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (θέματα ενέργειας)

Οι απόψεις που εκφράζονται ανήκουν στη συντακτική ομάδα και δεν απηχούν απόψεις του ΓΕΕΘΑ. Η επιστημονική ευθύνη για το σύνολο του κειμένου ανήκει στον υπεύθυνο της Έδρας.

Αρκτικόλεξα

Δ.Κ.	Δημοκρατικό Κόμμα (D.P.)
Δ.Κ.Λ.	Δημοκρατικό Κόμμα των Λαών (H.D.P.)
Ε.Κ.Κ.	Εργατικό Κόμμα Κουρδιστάν (P.K.K.)
ΕΝ.Κ.Κ.	Ένωση Κουρδικών Κοινοτήτων (K.C.K.)
Κ.Δ.	Κόμμα Δικαιοσύνης (A.P.)
Κ.Δ.Α.	Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (A.K.P.)
Κ.Ε.	Κόμμα Ευτυχίας (S.P.)
Κ.Ε.Δ.	Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης (M.H.P.)
Κ.Ο.Δ.	Κόμμα του Ορθού Δρόμου (D.Y.P.)
Κ.Φ.Ι.Ε.	Κόμμα Φιλίας, Ισότητας και Ειρήνης (D.E.B.)
Ο.Ι.Σ.	Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας (O.I.C.)
Ρ.Λ.Κ.	Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (C.H.P.)
AFET	Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων του Ε.Κ.
DHKP-C	Επαναστατικό Λαϊκό Απελευθερωτικό Κόμμα-Μέτωπο
M.I.T.	Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών [Τουρκίας]
P.K.K.	Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν
P.Y.D.	Κόμμα Δημοκρατικής Ένωσης [Συρίας]
TANAP	Υπερ-Μικρασιατικός Αγωγός Φυσικού Αερίου» (TANAP)
Y.P.G.	Μονάδες Προστασίας του [Κουρδικού] Λαού [της Συρίας]

1. ΤΟΥΡΚΙΑ

Πολιτικές εξελίξεις

Η τουρκική εσωτερική πολιτική σκηνή την περίοδο Ιουλίου-Αυγούστου 2017 συνέχισε να υφίσταται τις παρεμβάσεις της προεδρίας και να φέρει έντονα τα χαρακτηριστικά της πόλωσης.

1.1. Ανασχηματισμός

Στα μέσα Ιουλίου πραγματοποιήθηκε ανασχηματισμός της κυβέρνησης Μπιναλί Γιλντιρίμ. Ο ανασχηματισμός αυτός αναμενόταν ήδη μετά την επιτυχία που σημείωσε η ισλαμική παράταξη στο δημοψήφισμα της 16^{ης} Απριλίου. Πολλοί θεωρούσαν, ακόμη, ότι ο ανασχηματισμός θα πραγματοποιούνταν αμέσως μετά την επίσημη επανένταξη του Προέδρου Ρεντζέπ Ταγίπ Έρντογαν στο Κ.Δ.Α. – στις αρχές Μαΐου – ή το αργότερο μετά τον ορισμό της νέας εκτελεστικής επιτροπής του Κ.Δ.Α., η οποία πραγματοποιήθηκε στα τέλη Μαΐου.¹

Στον ανασχηματισμό έγιναν αλλαγές σε 11 καρτοφυλάκια, 15 Υπουργοί παρέμειναν στις θέσεις τους, ενώ από τους πέντε Αντιπροέδρους άλλαξαν οι τέσσερις². Στη θέση του Αντιπροέδρου προήχθησαν ο πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης Μπεκίρ Μποζντάγ, ο Υπουργός Υγείας Ρετζέπ Ακντάγ, ο Υπουργός Εθνικής Αμύνης Φικρί Ισίκ, και ο Χακάν Τσαβούσογλου. Διατήρησε τη θέση του Αντιπροέδρου ο Μεχμέτ Σιμοσέκ, υπεύθυνος για θέματα οικονομίας.

Ο νέος αντιπρόεδρος Χακάν Τσαβούσογλου – συνωνυμία με τον Υπουργό Εξωτερικών Μεβλιούτ Τσαβούσογλου – είναι βουλευτής Προύσας του Κ.Δ.Α.. Γεννήθηκε στην Κομοτηνή (1972) και κατέχει τα Ελληνικά. Σπούδασε νομικά και διατέλεσε πρόεδρος του παραρτήματος Προύσας του «Συλλόγου Αλληλεγγύης

---

¹ Βλ. Selvi Abdülkadir, “Yol Haritasının parametreleri”, *Hürriyet*, 24.05.2017, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/abdulkadir-selvi/yol-haritasinin-parametreleri-40467631>.

² Βλ. *Cumhuriyet*, “Yeni kabine açıklandı... işte giden ve gelen bakanlar”, 19.07.2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/784552/Yeni_kabine_aciklandi..._iste_giden_ve_gelen_bakanlar.html.

Τούρκων Δυτικής Θράκης». Σε μια προσπάθεια διατήρησης των ισορροπιών, στον ανασχηματισμό ο Γιλντιρίμ κάλυψε το κενό που δημιουργήθηκε από την αποχώρηση του Μουεζίνουγλου, ο οποίος κατάγεται επίσης από τη Θράκη και είναι βουλευτής Προύσας, ορίζοντας τον Τσαβούσογλου μέλος του Υπουργικού Συμβουλίου. Στα καθήκοντα του Τσαβούσογλου περιλαμβάνονται η Διεύθυνση Τούρκων του Εξωτερικού και των Συγγενικών Ομάδων και το Σχέδιο «Συμμαχία Πολιτισμών», τα οποία κατείχε μέχρι πρότινος ο υπέρ-εθνικιστής αντιπρόεδρος Τουγρούλ Τουρκές. Περιέρχεται επίσης στη δικαιοδοσία του η περίφημη Τουρκική Διεύθυνση Συνεργασίας και Συντονισμού (Τ.Ι.Κ.Α.), η οποία με τη δράση που αναλαμβάνει στο εξωτερικό λειτουργεί ως βραχίονας εξωτερικής πολιτικής της τουρκικής κυβέρνησης.

Όσον αφορά τα χαρτοφυλάκια, στην θέση του Υπουργού Εθνικής Αμύνης ήρθε ο αντιπρόεδρος Νουρετίν Τζανικλί, στη θέση του Υπουργού Δικαιοσύνης ήρθε ο αντιπρόεδρος του Κ.Δ.Α., Αμπντουλχαμίτ Γκιούλ, στη θέση του Υπουργού Υγείας ήρθε ο Αχμέτ Νεμιρτζάν, βουλευτής Σαμψούντας (Κ.Δ.Α.). Επίσης, ο αντιπρόεδρος Νουμάν Κουρτουλμούς έγινε Υπουργός Πολιτισμού και Τουρισμού.

Μεταξύ των νέων Υπουργών παρατηρεί κανείς ονόματα τα οποία είναι πολύ κοντά στον Πρόεδρο. Τέτοια είναι η περίπτωση του νέου Υπουργού Δικαιοσύνης, Αμπντουλχαμίτ Γκιουλ, ο οποίος είχε πρωταγωνιστήσει στο θέμα της συνταγματικής αλλαγής, καθώς και του νέου Υπουργού Αθλητισμού, Οσμάν Ασκίν Μπακ, ο οποίος είναι στενός φίλος του Προέδρου.

Μεταξύ εκείνων που έχασαν τη θέση τους ήταν ο υπέρ-εθνικιστής αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Τουγρούλ Τουρκές. Ο Τουρκές είναι γιος του ιστορικού ηγέτη της τουρκικής άκρας δεξιάς (Αλπαρολάν Τουρκές) και είχε αποχωρήσει από το υπέρ-εθνικιστικό Κόμμα «Εθνικιστική Δράση» για να ενταχθεί στο Κόμμα «Δικαιοσύνη και Ανάπτυξη» αμέσως μετά τις εκλογές του Ιουνίου 2015. Παρατηρεί κανείς ότι ο Τουρκές απομακρύνθηκε από τη θέση που κατείχε μετά το κρίσιμο δημοψήφισμα του Απριλίου 2016. Αυτό μπορεί να ερμηνευθεί ως την προσπάθεια της ισλαμικής παράταξης να ενισχύσει την εκλογική της δύναμη με

τους ψήφους των ακροδεξιών ψηφοφόρων κατά την πολιτική αναμέτρηση (δημοψήφισμα) του Απριλίου του 2017.³

Ο ανασχηματισμός του Ιουλίου έγινε εν μέρει για να ξεπεραστεί η κόπωση κυβερνητικών στελεχών που πρόσφεραν έργο και εν μέρει για να απομακρυνθούν Υπουργοί που θεωρούσαν ότι θα πρέπει να τηρηθεί μια πιο διαλλακτική πολιτική, όπως οι Ναμπί Αβτζί, Βεϊσί Καϊνάκ και απ' ό,τι φαίνεται του Τουγρούλ Τουρκές.⁴ Ωστόσο, οι γενικές ιδεολογικές κατευθύνσεις της κυβέρνησης έχουν διατηρηθεί, αν κρίνει κανείς από τους σκληροπυρηνικούς που έχουν διατηρήσει τη θέση τους, όπως ο Υπουργός Εσωτερικών Σιουλεϊμάν Σοϊλού, ο Υπουργός Ενέργειας και γαμπρός του Έρντογαν Μπεράτ Άλμπαϊρακ, ο Μπεκίρ Μπόζνταγ, κ.ο.κ.. Η νέα κυβέρνηση θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μεταβατική ή ως μια πρώτη εκδοχή της κυβέρνησης που θα προκύψει από τις εκλογές του Νοεμβρίου του 2019, όταν θα κληθούν οι πολίτες της χώρας να εκλέξουν ταυτόχρονα Πρόεδρο και Βουλή σε εφαρμογή των τροποποιήσεων που υιοθετήθηκαν στο δημοψήφισμα του περασμένου Απριλίου.

1.2. Ελευθερία λόγου και έκφρασης

Κατά την διάρκεια Ιουλίου-Αυγούστου η ισλαμική ηγεσία συνέχισε να ασκεί πιέσεις στους δημοσιογράφους και στους δημοσιογραφικούς ομίλους. Με πρόσχημα την «καταπολέμηση» των «τρομοκρατικών οργανώσεων» και υπό την κάλυψη της κατάστασης εκτάκτου ανάγκης εκδίωξε τόσο ξένους δημοσιογράφους όσο και Τούρκους.

Στην πρώτη κατηγορία εντάσσεται η σύλληψη του Γάλλου δημοσιογράφου Loup Bureau, κοντά στην κωμόπολη Silopi, στην τούρκο-ιρακινή μεθόριο. Οι

---

³ Για τις κατηγορίες που εξαπέλυσε ο ακροδεξιός ηγέτης Ντ. Μπαχτσελί στον Α. Νταβούτογλου για την αποπομπή του Τ. Τουρκές από τη θέση του βλ. *Hürriyet Daily News*, “Ruling AKP urges politicians to be on side of courtesy after Davutoglu, MHP row”, 27.07.2017, <http://www.hurriyetdailynews.com/ruling-akp-urges-politicians-to-be-on-side-of-courtesy-after-davutoglu-mhp-row.aspx?pageID=238&nID=116035&NewsCatID=338>.

⁴ Βλ. Aydıntaşbaş Aslı, “Kabine değişikliği”, *Hürriyet*, 20.07.2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/785233/Kabine_degisikligi.html.

τουρκικές αρχές σε έλεγχο που έκαναν σε υπολογιστή του Γάλλου δημοσιογράφου εντόπισαν φωτογραφίες του με Κούρδους μαχητές, μέλη κουρδικής οργάνωσης της Συρίας (Y.P.G.), την οποία η Άγκυρα θεωρεί τρομοκρατική οργάνωση.⁵ Ωστόσο, οι φωτογραφίες μάλλον ήταν μόνο η αφορμή. Οι τουρκικές αρχές φαίνεται πως είχαν δυσαρεστηθεί από ρεπορτάζ του Bureau για τον τηλεοπτικό σταθμό TV5, με το οποίο είχε ενισχυθεί η διεθνοποίηση του αγώνα των Κούρδων της Συρίας εναντίον του «Ισλαμικού Κράτους». Έτσι, μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι η Κυβέρνηση στην Τουρκία επιχειρεί να ακολουθήσει πολιτική εκφοβισμού εναντίον και των ξένων δημοσιογράφων, οι οποίοι ασχολούνται με τα θέματα Τουρκίας, προκειμένου να αποτρέψουν τη δημοσίευση ανταποκρίσεων που θα καταρρακώσουν ακόμη περισσότερο το διεθνές κύρος της χώρας. Ο Γάλλος Πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν εξέφρασε προσωπικό ενδιαφέρον για την τύχη του Bureau και ζήτησε από τον Τούρκο ομόλογό του Έρντογαν να αφεθεί ελεύθερος ο δημοσιογράφος, τουλάχιστον σε δύο τηλεφωνικές τους συνομιλίες.⁶

Η σύλληψη του τουρκικής καταγωγής Γερμανού δημοσιογράφου Ντογάν Ακχανλί στην Ισπανία, κατόπιν εντάλματος της τουρκικής κυβέρνησης, εντάσσεται στην προσπάθεια της ισλαμικής παράταξης να φιμώσει τους Τούρκους αντιφρονούντες δημοσιογράφους, οι οποίοι έχουν περιέλθει υπό την «προστασία» Δυτικών δυνάμεων.⁷ Το ένταλμα σύλληψης σε βάρος του Ακχανλί στα μέσα Αυγούστου ήρθε λίγους μήνες μετά τη σύλληψη άλλου Γερμανού δημοσιογράφου τουρκικής καταγωγής, του Ντενίζ Γιουτζέλ, και του ακτιβιστή «ανθρωπίνων δικαιωμάτων» Peter Steudtner. Ωστόσο, η περίπτωση του Ακχανλί, ο οποίος αναγκάστηκε να εγκατασταθεί στη Γερμανία το 1991, φαίνεται να σχετίζεται και

---

⁵ Βλ. *Le Monde*, “Le journaliste Loup Bureau mis en examen en Turquie pour « terrorisme »”, 3.08.2017, http://www.lemonde.fr/international/article/2017/08/03/le-journaliste-loup-bureau-inculpe-en-turquie-pour-terrorisme-une-situation-alarmanante_5168264_3210.html.

⁶ Βλ. *Libération*, “Détention de Loup Bureau: Macron a parlé avec Erdogan”, 15.08.2017, http://www.liberation.fr/planete/2017/08/15/detention-de-loup-bureau-macron-a-parle-avec-erdogan_1590053. Βλ. επίσης *Libération*, “Macron demande à Erdogan « la liberation rapide » du journaliste Loup Bureau”, 27.08.2017, http://www.liberation.fr/planete/2017/08/27/macron-demande-a-erdogan-la-liberation-rapide-du-journaliste-loup-bureau_1592320.

⁷ Βλ. *DW*, “Spain detains German author Dogan Akhanli on Turkish warrant”, 18.07.2017. <http://www.dw.com/en/spain-detains-german-author-dogan-akhanli-on-turkish-warrant/a-40159684>.

με την αναγνώριση της γενοκτονίας των Αρμενίων (1915) από την Γερμανική Βουλή. Σύμφωνα με τον δικηγόρο του Ακχανλί, η Άγκυρα ζήτησε την σύλληψή του, διότι αυτός είχε δημοσιεύσει σχετικά με την Γενοκτονία των Αρμενίων και την κατάσταση των «ανθρωπίνων δικαιωμάτων» στην Τουρκία.⁸ Το Βερολίνο από πλευράς του ζήτησε από τη Μαδρίτη να μην απελαθεί ο Ακχανλί στην Τουρκία. Λίγες μέρες αργότερα οι ισπανικές αρχές αποφυλάκισαν τον Ακχανλί υπό τον όρο ότι θα παραμείνει στην Μαδρίτη για μία περίοδο 40 ημερών, κατά τη διάρκεια της οποίας, όμως, η Άγκυρα θα μπορούσε να εκδώσει νέο διεθνές ένταλμα σύλληψης.⁹

Στην δεύτερη κατηγορία εμπίπτουν οι δίκες και οι συλλήψεις Τούρκων δημοσιογράφων που ασκούν κριτική στην ισλαμική ηγεσία. Το αποτέλεσμα της εκδίκασης των δημοσιογράφων του ομίλου Τζουμκουριέτ, σε βάρος του οποίου η κυβερνώσα ισλαμική παράταξη είχε εξαπολύσει επίθεση στα τέλη του Οκτωβρίου 2016, είχε αίσιο τέλος για ορισμένους από τους κατηγορούμενους. Η τουρκική δικαιοσύνη αποφάσισε την απελευθέρωση 7 δημοσιογράφων. Ωστόσο, παραμένουν υπό κράτηση άλλοι 4 συνάδελφοί τους.¹⁰

Ο τουρκικής καταγωγής δημοσιογράφος Χαμζά Γιαλτσίν, ο οποίος είναι Σουηδός υπήκοος, συνελήφθη σε αεροδρόμιο της Βαρκελώνης στις αρχές Αυγούστου, βάσει διεθνούς εντάλματος σύλληψης που ζήτησε να εκδοθεί η Τουρκία¹¹. Η ισλαμική ηγεσία λίγο καιρό πριν είχε προσφύγει στη δικαιοσύνη για επικριτικό άρθρο που είχε δημοσιεύσει σε βάρος του Πρόεδρου Έρντογαν.

Στο πλαίσιο της ανακριτικής διαδικασίας περί την δράση των δημοσιογραφικών ομίλων που σχετίζονται με την κοινότητα Γκιουλέν, οι τουρκικές

---

⁸ Βλ. DW, “Spain detains...”, ό.π.. Βλ. επίσης *Die Zeit*, “Türkei sieht deutschen Autor als Terrosympathisanten”, 19.08.2017, <http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2017-08/dogan-akhanli-sigmar-gabriel-auslieferung-tuerkei-verhindern-spanien>.

⁹ Βλ. DW, “Spain releases Dogan Akhanli, German author detained on Turkish warrant”, 20.08.2017, <http://www.dw.com/en/spain-releases-dogan-akhanli-german-author-detained-on-turkish-warrant/a-40163753>.

¹⁰ Βλ. *Cumhuriyet*, “Cumhuriyet davasında eksik adalet: 7 arkadaşımıza tahliye, 4 arkadaşımız yine tutsak”, 28.07.2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/791026/Cumhuriyet_davasinda_eksik_adalet_7_arkadasimiza_tahliye_4_arkadasimiz_yine_tutsak.html.

¹¹ Βλ. *Evrensel*, “Yazar Hamza Yalçın İspanya’da tutuklandı”, 7.08.2017, <https://www.evrensel.net/haber/328690/yazar-hamza-yalcin-ispanyada-tutuklandi>.

αρχές, έχοντας τα περιθώρια ελιγμών και δράσης που τους παρέχει η κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, εξέδωσαν εντάλματα σύλληψης για 35 δημοσιογράφους ή εργαζόμενους.¹² Περίπου δέκα από τους καταζητούμενους συνελήφθησαν και προφυλακίστηκαν αμέσως. Βάσει δημοσιευμάτων οι δημοσιογράφοι καταζητούνται για τη χρήση της εφαρμογής *ByLock*, η οποία έχει ταυτιστεί στην Τουρκία με την δράση των μελών της κοινότητας Γκιουλέν και τους πραξικοπηματίες, καθώς κατηγορούνται ότι επικοινωνούσαν με κρυπτογραφημένα μηνύματα μέσω της εν λόγω εφαρμογής για την επίτευξη των στόχων τους. Ωστόσο, μεταξύ των συλληφθέντων υπάρχουν και δημοσιογράφοι οι οποίοι είχαν ασκήσει κριτική στον Φετχουλάχ Γκιουλέν. Τέτοια είναι η περίπτωση του Μπουράκ Εκικί, ο οποίος ήταν υπεύθυνος σύνταξης της ιστοσελίδας της αριστερής εφημερίδας *Birgün*.¹³

Οι παραπάνω συλλήψεις και οι δίκες δημοσιογράφων είναι ενδεικτικές της τακτικής εκφοβισμού που ακολουθεί η ηγεσία για να ελέγξει την ενημέρωση των πολιτών, αρκεί να αναλογιστεί κανείς ότι ένας αριθμός περίπου 150 δημοσιογράφων βρίσκεται ήδη στη φυλακή, ενώ πάνω από 160 φύλλα έχουν απαγορευτεί.

1.3. Η δίκη για το πραξικόπημα

Στις αρχές Αυγούστου ξεκίνησε στην Άγκυρα η ακροαματική διαδικασία των βασικών κατηγορουμένων της δίκης σχετικά με όσα διαδραματίστηκαν στην αεροπορική βάση «Ακιντζί» το βράδυ της απόπειρας πραξικοπήματος τον Ιούλιο 2016. Πρόκειται για την σημαντικότερη υπόθεση – υπάρχουν και άλλες – που εκδικάζεται σε σχέση με την απόπειρα, όπου περίπου 500 κατηγορούμενοι, μεταξύ τους υψηλόβαθμοι αξιωματικοί, μεταφέρθηκαν από τις φυλακές για να απολογηθούν. Βασικός κατηγορούμενος στην δίκη αυτή είναι ο Γκιουλέν, ο

---

¹² Βλ. *Voice of America*, “New wave of Media Arrests in Turkey”, 10 Αυγούστου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.voanews.com/a/turkey-issues-detention-warrants-for-media-employees/3979901.html>, την 13^η Αυγούστου 2017].

¹³ Βλ. *BBC*, “35 Gazeteci Hakkında ByLock Gereksesiyle Gözaltı ararı: Birgün editörü Burak Ekici dahil 9 kişi gözaltında”, [Ανακτήθηκε από: <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-40885788>, την 13^η Αυγούστου 2017].

οποίος, ως γνωστόν, είναι αυτοεξόριστος στις ΗΠΑ. Κατηγορείται για την οργάνωση της απόπειρας πραξικοπήματος και την προσπάθεια κατάλυσης του Τουρκικού κράτους. Ο δεύτερος σημαντικότερος κατηγορούμενος είναι ο Ακίν Ιοζτούρκ, ο πρώην Αρχηγός Γ.Ε.Α. της Τουρκίας, ο οποίος κατηγορείται για πρωταγωνιστικό ρόλο. Ο τρίτος σημαντικότερος κατηγορούμενος είναι ο Αντίλ Ιουκσιούζ, ιεροκήρυκας, ο οποίος κατηγορείται ότι έχει συμβάλει στην οργάνωση του πραξικοπήματος ως στενός συνεργάτης του Γκιουλέν, αλλά διαφεύγει της σύλληψης¹⁴.

Δεδομένου του ελέγχου που ασκεί η ισλαμική εξουσία στην τουρκική δικαιοσύνη, εξέλιξη που καταλύει κάθε έννοια Κράτους Δικαίου στην γείτονα, οι δίκες που σχετίζονται με την απόπειρα πραξικοπήματος είναι καταδικασμένες να έχουν ως κατάληξη την καταδίκη των κατηγορουμένων. Η ισλαμική παράταξη, επιχειρεί με τις δίκες αυτές και με αφορμή την απόπειρα, να νομιμοποιήσει το «πολιτικό πραξικόπημα» μέσω του οποίου έχει εγκαθιδρύσει ένα αυταρχικό καθεστώς στη χώρα. Η δίκη των εμπλεκομένων στα όσα διαδραματίστηκαν στη βάση «Ακιντζί», πραγματοποιείται σε χώρο κατάλληλα διαμορφωμένο των φυλακών της κωμόπολης Σίντζαν υπό δρακόντεια μέτρα ασφαλείας. Η κωμόπολη είναι συμβολικής σημασίας, καθώς σε αυτήν στις αρχές του 1997, λίγους μήνες πριν το πραξικόπημα, είχαν παρελάσει στρατιωτικά άρματα μάχης στέλλοντας μήνυμα-προειδοποίηση στην ισλαμική κυβέρνηση Ερμπακάν. Η σύγχρονη ισλαμική ηγεσία κινείται με τρόπο ώστε κανείς να μπορεί να καταλήξει αβίαστα στο συμπέρασμα ότι επιχειρεί να εκδικηθεί το κυνήγι μαγισσών που είχε εξαπολύσει η κεμαλική παράταξη μετά το πραξικόπημα του 1997. Οι ισλαμιστές όχι μόνο επιχειρούν να αποδομήσουν τον θεματοφύλακα του Κεμαλισμού, τον στρατό, αλλά επιδιώκουν να ασκήσουν και ψυχολογική πίεση, εκφράζοντας την πρόθεση επαναφοράς της θανατικής ποινής. Έτσι, ασκείται μία γενικότερη πολιτική εκφοβισμού εναντίον όλων των αντιφρονούντων, προκειμένου να εξαλείψουν τους αντιπάλους τους και κυρίως να αποτρέψουν ένα νέο πιθανό πραξικόπημα.

---

¹⁴ Βλ. DW, “Main coup trial begins in Turkey against nearly 500 suspects”, 1.08.2017, <http://www.dw.com/en/main-coup-trial-begins-in-turkey-against-nearly-500-suspects/a-39919854>. Βλ. επίσης Sözcü, “15 Temmuz Akıncı Üssü Davası Başladı”, 1.08.2017, <http://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/15-temmuz-akinci-ussu-davasi-basliyor-1954962/>.

1.4. Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο

Στην συνεδρίαση του Ανωτάτου Στρατιωτικού Συμβουλίου (Υ.Α.Σ.) που πραγματοποιήθηκε στις αρχές Αυγούστου, αποφασίστηκε η προαγωγή των υψηλόβαθμων αξιωματικών των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων (Τ.Ε.Δ.). Η συνεδρίαση διεξήχθη υπό την προεδρία του Πρωθυπουργού. Στην ανανεωμένη σύνθεσή του, η οποία ορίστηκε μετά την απόπειρα πραξικοπήματος, συμμετείχαν, από το πολιτικό σκέλος του Συμβουλίου, οι τέσσερις Αντιπρόεδροι της Κυβέρνησης, ήτοι οι Υπουργοί Δικαιοσύνης, Εθνικής Αμύνης, Εσωτερικών και Εξωτερικών, ενώ από το στρατιωτικό, ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου και οι τρεις Αρχηγοί όπλων.

Σύμφωνα με την ανακοίνωση του Συμβουλίου, αποστρατεύτηκαν οι Αρχηγοί των τριών όπλων (Στρατού, Στρατηγός Σ. Ζ. Τσολάκ, Ναυτικού, Ναύαρχος Ρ. Μπ. Μποστανόγλου, και Αεροπορίας, Πτέραρχος Αμπ. Ιουνάλ), καθώς και 29 στρατηγοί/ναύαρχοι και 107 συνταγματάρχες. Ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Χουλουσί Ακάρ θα παραμείνει στη θέση του έως το 2019. Ο Πρόεδρος Έρντογαν ενέκρινε τις αποφάσεις του Συμβουλίου. Στην θέση του Αρχηγού του Επιτελείου Στρατού προήχθη ο Αρχηγός της Στρατοχωροφυλακής Στρατηγός Γιασάρ Γκιουλέρ.¹⁵ Στην θέση του Αρχηγού του Επιτελείου Ναυτικού προήχθη ο Αναπληρωτής Αρχηγός του Επιτελείου Ναυτικού Αντιναύαρχος Αντνάν Ιοζμπάλ, τον οποίο απήγαγαν οι πραξικοπηματίες τη νύχτα της απόπειρας. Ο Αρχηγός Στόλου, Ναύαρχος Βεϊσέλ Κιοσελέ, θεωρώντας την απόφαση του Συμβουλίου προσβλητική, υπέβαλε την παραίτησή του δύο εβδομάδες μετά.¹⁶ Έτσι ο Αρχηγός του Επιτελείου Ναυτικού φέρει τον βαθμό του Αντιναύαρχου, κατάσταση που δεν είναι συνηθισμένη. Τέλος, στην θέση του Αρχηγού του Επιτελείου Αεροπορίας προήχθη ο Πτέραρχος Χασάν Κιουτσιούκακιουζ.

---

¹⁵ Βλ. *Hürriyet*, “TSK 2020: 3 kuvvet komutanı deđiđti, ‘Deniz’de sürpriz”, 3.08.2017, <http://www.hurriyet.com.tr/tsk-2020-3-kuvvet-komutani-degisti-denizde-surpriz-40538840>.

¹⁶ Βλ. *Milliyet*, “Cumhurbaşkanlığı: Donanma Komutanı Kösele kendi isteđiyle istifa etti”, 17.08.2017, <http://www.milliyet.com.tr/cumhurbaskanligi-donanma-komutani-siyaset-2503855/>.

Αξίζει να σημειωθεί ότι δύο εκ των Αρχηγών όπλων που αποστρατεύτηκαν, ο Στρατηγός Τσιολάκ και ο Πτέραρχος Ιουνάλ, δεν ενέπιπταν στους περιορισμούς ηλικίας. Εντούτοις, προτιμήθηκε η αποστράτευσή τους. Αν και ο Αναπληρωτής Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Στρατηγός Ιουμίτ Ντιουντάρ παρέμεινε στη θέση του, είναι σχεδόν βέβαιο ότι δεν θα προαχθεί στη θέση του Αρχηγού. Η επιλογή του Στρατηγού Στρατοχωροφυλακής Γκιουλέρ στην θέση του Αρχηγού Επιτελείου Στρατού δηλώνει ότι επιθυμία της ισλαμικής ηγεσίας είναι να βρεθεί στη θέση του Αρχηγού το 2019, όταν αποστρατευθεί ο νυν Αρχηγός Στρατηγός Ακάρ.

Στη θέση του Αρχηγού Στρατοχωροφυλακής διορίστηκε με Προεδρικό Διάταγμα ο Αντιστράτηγος Αρίφ Τσετίν, ο οποίος είναι και ο πρώτος Αρχηγός του σώματος με τον βαθμό αυτό. Σημειώνεται ότι η Στρατοχωροφυλακή, μετά την απόπειρα και βάσει Προεδρικού Διατάγματος, υπάγεται στο υπουργείο Εσωτερικών.

Από τις πρόσφατες προαγωγές των ανώτερων αξιωματικών του τουρκικού στρατού, γίνεται αντιληπτό ότι βασικό κριτήριο του Ανωτάτου Στρατιωτικού Συμβουλίου, στο οποίο υπερισχύουν οι πολιτικοί, είναι αφενός η στάση που έχουν τηρήσει οι αξιωματικοί απέναντι στην ισλαμική κυβέρνηση το βράδυ της απόπειρας πραξικοπήματος, και αφετέρου, η σχέση τους με το βαθύ κράτος και την κοινότητα του Γκιουλέν. Σε κάθε περίπτωση, το γεγονός ότι έχουν ευνοηθεί ορισμένοι αξιωματικοί, ενώ έχουν παραγκωνιστεί άλλοι, σημαίνει ότι η πολιτική ηγεσία προσπαθεί τόσο να διαμορφώσει μια χειραγωγούμενη ιεραρχία στο στράτευμα όσο και να προλάβει ζυμώσεις που μπορούν να στραφούν εκ νέου εναντίον της.

1.5. Αμυντική βιομηχανία

Κατά την τελετή καθέλκυσης πλοίου επιμελητείας (logistics) ο Τούρκος Πρωθυπουργός ανέφερε ότι η εγχώρια συμμετοχή στην αμυντική βιομηχανία έχει ξεπεράσει το 60% από το 24% που ήταν πριν από περίπου μία δεκαπενταετία.¹⁷

---

¹⁷ Βλ. *Hurriyet Daily News*, “Local input to Turkish defense industry at 60 percent: PM Yildirim”, 9.07.2017, <http://www.hurriyetdailynews.com/local-input-to-turkish-defense-industry-at-60-percent-pm-yildirim.aspx?pageID=238&nID=115276&NewsCatID=344>.

2. ΤΟΥΡΚΙΑ

Οικονομική ανάλυση

2.1. Σύνοψη

Η Παγκόσμια Τράπεζα στην πρόσφατη αξιολόγησή της για την παγκόσμια οικονομία, αναβάθμισε τις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης της Τουρκίας για τα επόμενα τρία χρόνια, λόγω κυρίως των χαμηλότερων έναντι των αναμενόμενων επιπτώσεων από την απόπειρα πραξικοπήματος του Ιουλίου 2016. Η οικονομία της Τουρκίας αναμένεται τώρα να αναπτυχθεί κατά 3,5% το 2017, 3,9% το 2018 και 4,1% το 2019.¹⁸ Η διατήρηση ωστόσο της πολιτικής και της διεθνούς αστάθειας, παρεμποδίζουν την οικονομική ανάκαμψη της Τουρκίας και καθιστούν οποιαδήποτε βελτίωση μεσο-μακροπρόθεσμα ως υψηλού ρίσκου.

Πίνακας 1. Επιλεγμένοι δείκτες για τη χώρα

Κύριοι Δείκτες*	2015	2016	2017
Πραγματικό ΑΕΠ, Ρυθμός Αύξησης	6.1	2.9(ε)	3.5 (π)
Πληθωρισμός Τιμών Καταναλωτή (ετήσια μεταβολή,	8.8	8.5	9.8
Δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ)	27.5	28.3	31.2 (π)
Ανεργία (ετήσια μεταβολή, %)	10.2	12.7	10.2
Πληθυσμός (εκατ.)	78.7	79.9	80.5 (π)
Συναλλαγματική Ισοτιμία: Τουρκικές λίρες ανά US\$	2.9	3.5	3.4
BIST 100 Index (μεταβολή από αρχή έτους)	-16%	+9%	+41%

* Πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία κάθε περιόδου. Προβλέψεις (π), εκτιμήσεις (ε) από World Bank, Trading Economics

Πηγές: [Central Bank of the Republic of Turkey](#), [TURKSTAT](#), [Borsa İstanbul Stock Exchange](#), [Trading Economics](#)

2.2. Οικονομικές εξελίξεις

Οι παρατεταμένες επιπτώσεις από το αποτυχημένο πραξικόπημα πέρυσι και ο υψηλός πληθωρισμός που απορρέει από την σημαντική υποτίμηση του

¹⁸ World Bank (2017), Global Economic Prospects, June 2017, A Fragile Recovery, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/26800/9781464810244.pdf>

νομίματος, γενικά έχουν κάμψει την εμπιστοσύνη στην οικονομία της χώρας. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού εκτιμάται ότι θα κυμανθεί κοντά στο 10% τους προσεχείς μήνες,¹⁹ ενώ η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι θα μειωθεί κάτω από 7% το επόμενο έτος.²⁰

Η οικονομική εμπιστοσύνη βρίσκεται την περίοδο αυτή στο υψηλότερο επίπεδο από το 2012 και αναμένεται ότι η αύξηση της οικονομικής ανάπτυξης το πρώτο τρίμηνο θα διατηρηθεί κατά τους υπόλοιπους μήνες του 2017.²¹ Το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε το Μάιο στο 10,2% και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας αποτελεί πρόκληση για την κυβέρνηση, εάν ληφθεί υπόψη η διαρκής αύξηση του εργατικού δυναμικού, η οποία τείνει να συντηρεί το ποσοστό υψηλό ανεργίας. Συγκεκριμένα, το ποσοστό ανεργίας των νέων ηλικίας 15-24 ετών, ανήλθε σε 19,8%, σημειώνοντας αύξηση κατά 2,4%, σύμφωνα με στοιχεία του Τουρκικού Στατιστικού Ινστιτούτου.²²

Τα στοιχεία για τον τουρισμό δείχνουν ανάκαμψη στο δεύτερο τρίμηνο. Οι επισκέπτες από τη Ρωσία έχουν επανέλθει σε σημαντικό βαθμό, αλλά οι αφίξεις από τις παραδοσιακές δυτικοευρωπαϊκές αγορές παρέμειναν χαμηλές.

Η Κεντρική Τράπεζα συνεχίζει να διατηρεί τα επιτόκια αμετάβλητα σε υψηλά επίπεδα για την επιδίωξη του στόχου σταθερότητας των τιμών.²³ Αναμένουμε, ότι η αυστηρή στάση της νομισματικής πολιτικής θα διατηρηθεί μέχρι οι προοπτικές για τον πληθωρισμό εμφανίσουν σημαντική βελτίωση, προκειμένου να περιορισθεί οποιαδήποτε αναζωπύρωση της αδυναμίας της λίρας.

Ο βασικός χρηματιστηριακός δείκτης μετοχών της Τουρκίας BIST 100 Index ανήλθε στο υψηλότερο επίπεδο όλων των εποχών, φτάνοντας τις 110.409,43

---

¹⁹ EIU (2017), The Economist Intelligence Unit, *Economic Data & Analysis of Turkey*, <http://country.eiu.com/turkey>.

²⁰ Hurriyet Daily News (2017), *Government welcomes further fall in Turkey's inflation rate*, August 2, 2017, <http://www.hurriyetaidailynews.com/government-welcomes-further-fall-in-turkeys-inflation-rate.aspx?pageID=238&nID=116298&NewsCatID=344>.

²¹ EIU, 2017

²² Turkish Statistical Institute (2017), *Labour Force Statistics*, Press Release, May 2017, August 15, 2017, <http://www.turkstat.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=24630>.

²³ CBRT (2017), *Press Release on Summary of the Monetary Policy Committee Meeting - 01/08/2017*, <http://www.visualcapitalist.com/http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tcmb+en/tcmb+en/main+menu/announcements/press+releases/2017/ano2017-31>.

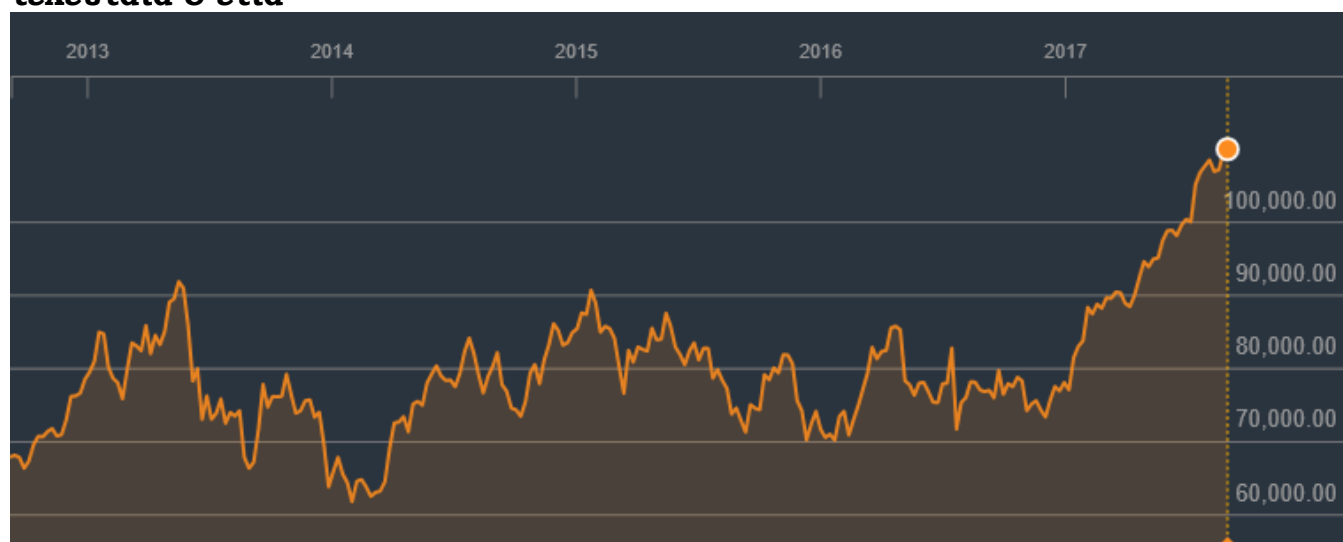

μονάδες κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης της 28 Αυγούστου. Από την αρχή του έτους, ο δείκτης έχει αυξηθεί κατά 41%. Σύμφωνα με αναλυτές, οι πρωτοφανείς επιδόσεις του βασικού δείκτη μετοχών της Τουρκίας υποστηρίχθηκαν από την βελτίωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας της τουρκικής λίρας έναντι του δολαρίου. Να σημειωθεί ότι η τουρκική λίρα έχει κερδίσει έδαφος έναντι του αμερικανικού δολαρίου ύστερα από ιστορικό χαμηλό των 3,94 τον Ιανουάριο του 2017, και ανήλθε στο τέλος Αυγούστου στο 3,4.²⁴

2.3. Χρηματιστηριακή άνοδος και πιστωτική επέκταση το 2017

Όπως αναφέρθηκε, το τουρκικό χρηματιστήριο ανήλθε τον Αύγουστο στο υψηλότερο επίπεδο όλων των εποχών, με τον κύριο δείκτη BIST 100 Index να σημειώνει άνοδο 41% από την αρχή του έτους (Διάγραμμα 1).

Διάγραμμα 1. Πορεία του δείκτη Borsa Istanbul 100 Index κατά τη τελευταία 5-ετία

Πηγή: Bloomberg Markets, [Borsa Istanbul Stock Exchange](#)

²⁴ Hurriyet Daily News (2017), *Turkish stock index hits all-time high as lira gains ground*, August 28, 2017, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-stock-index-hits-all-time-high-as-lira-gains-ground.aspx?pageID=238&nID=117287&NewsCatID=346>.

Οι κύριοι λόγοι της χρηματοπιστηριακής ευφορίας εκτιμάται πως σχετίζονται κυρίως με τους ακόλουθους δύο παράγοντες:

- Τα οικονομικά στοιχεία έχουν βελτιωθεί μετά το δημοψήφισμα του Απριλίου (π.χ. ανάκαμψη ΑΕΠ, κατανάλωσης και εξαγωγών, ενώ η ισοτιμία λίρας/δολαρίου έχει σταθεροποιηθεί ή ανατιμηθεί το 2017).
- Σημαντική ρευστότητα (σε επίπεδα ρεκόρ, αντίστοιχη συγκριτικά με την περίοδο πριν το 2008 στην Ελλάδα) διοχετεύεται στην οικονομία με διάφορα χρηματοπιστωτικά εργαλεία (Credit Guarantee Fund, loan securitization) για να επιτευχθούν τα παραπάνω.

Η τουρκική οικονομική πολιτική εξαρτάται αποκλειστικά από την πολιτική, και η πολιτική του προέδρου Ερντογάν και του κόμματος ΑΚΡ είναι αποκλειστικά προσανατολισμένη στην επικράτηση με οποιοδήποτε κόστος κατά τις επερχόμενες εκλογές το 2019. Από το πραξικόπημα του περασμένου έτους, το οποίο έθεσε την ηθική βάση για την ενεργοποίηση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, η τουρκική κυβέρνηση επέκτεινε τις κρατικές εγγυήσεις και έχει σπεύσει να δανείσει κεφάλαια ύψους 50 δις δολαρίων σε σχεδόν 300.000 επιχειρήσεις, με ελάχιστη διαφάνεια ως προς το πώς δαπανώνται τα χρήματα αυτά.

Η κυβέρνηση έχει επίσης συγκεντρώσει περιουσιακά στοιχεία αξίας περίπου 200 δις δολαρίων σε ένα νεοσύστατο κρατικό επενδυτικό ταμείο (sovereign wealth fund). Το ταμείο αυτό μπορεί να δανείζεται κεφάλαια υποθηκεύοντας κρατικά μερίδια σε εταιρείες, όπως η Turkish Airlines και η Turk Telekom, για τη δημιουργία δημοφιλών μεγάλων έργων υποδομής, τα οποία εκτιμώνται ωστόσο ότι θα αυξήσουν περαιτέρω το έλλειμμα του προϋπολογισμού, που έχει ήδη προβλεφθεί να είναι το υψηλότερο από το 2010.²⁵ Το ταμείο δεν είναι ούτε διαφανές ούτε υπόλογο και απαλλάσσεται από την εποπτεία του Ελεγκτικού

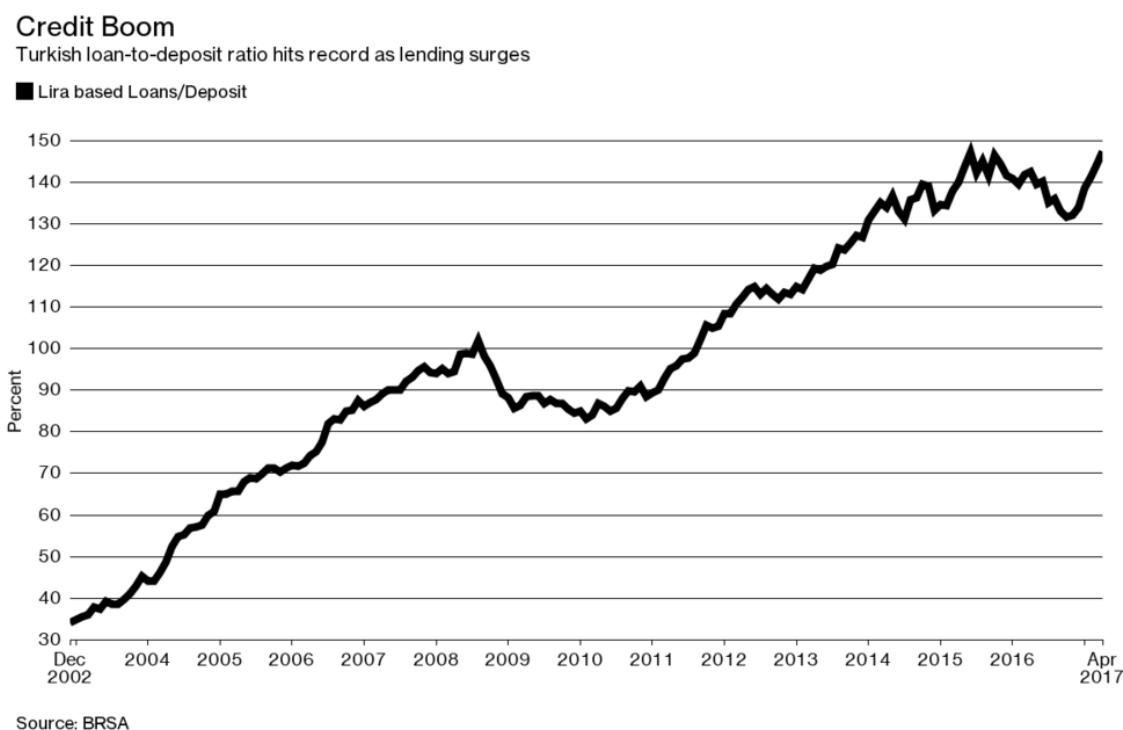
---

²⁵ Bloomberg BusinessWeek (2017), *Why Erdogan Is Flooding Turkey's Economy With Credit*, June 22, 2017, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-06-22/why-erdogan-is-flooding-turkey-s-economy-with-credit>.

Συνεδρίου, το οποίο είναι αρμόδιο για τον έλεγχο των δημόσιων διοικητικών οργάνων.²⁶

Κρατικοί αξιωματούχοι έχουν μάλιστα προτείνει να προχωρήσουν οι τράπεζες σε τιλοποίηση του συνολικού δανειακού τους χαρτοφυλακίου, ύψους περίπου 515 δις δολαρίων, για τη χρηματοδότηση περισσότερων χορηγήσεων σε τουρκική λίρα, παρά το γεγονός ότι ο δείκτης δανειακής μόχλευσης (δανείων προς καταθέσεις) έχει ήδη ανέλθει στο 150% (Διάγραμμα 2). Ως αποτέλεσμα, η αύξηση των πιστώσεων κατά 22% από το αποτυχημένο πραξικόπημα έχει ωθήσει σε αύξηση κατά 5% του ονομαστικού ΑΕΠ, και παρά το γεγονός ότι προβάλλεται από τον Ερντογάν ως δικαίωση των πολιτικών του, απειλεί επίσης να παρατείνει τον ήδη διψήφιο πληθωρισμό.

Διάγραμμα 2. Πορεία πιστωτικής επέκτασης και δείκτη δανείων/καταθέσεις

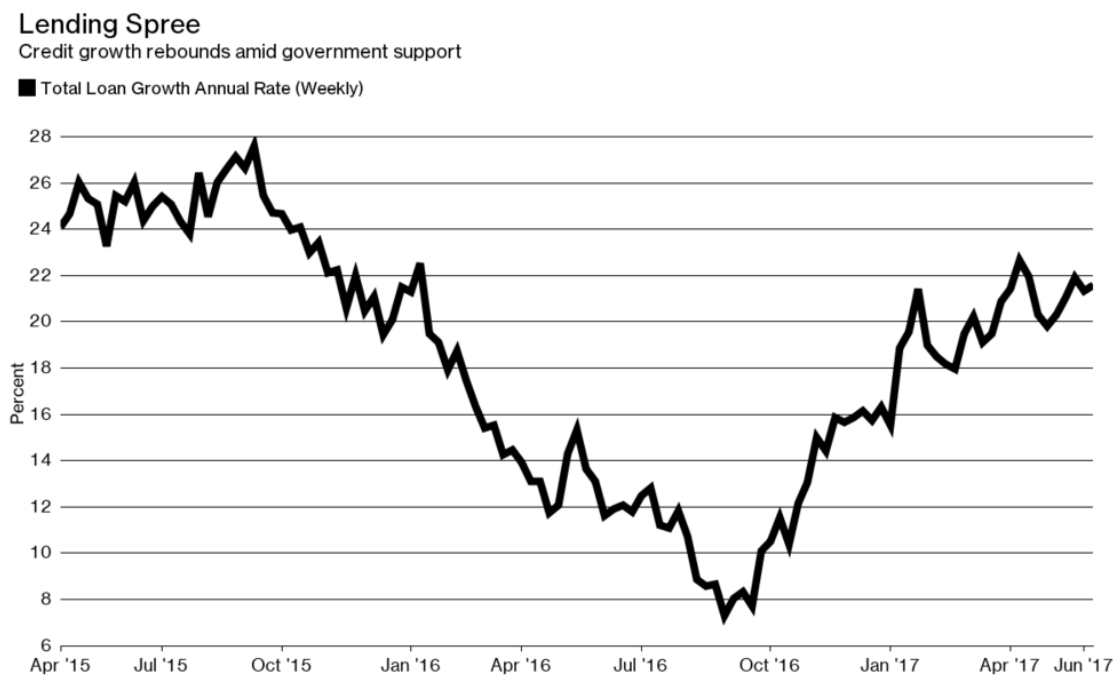
Πηγή: Κεντρική Τράπεζα, [CBRT](http://www.cbrt.gov.tr)

²⁶ Politico (2017), *Turkey's economy: The next casualty of Erdoğan's state of emergency*, August 13, 2017, <http://www.politico.eu/article/turkeys-economy-the-next-casualty-of-erdogans-state-of-emergency/>.

Μία άμεση επίπτωση της πιστωτικής έκρηξης αποτελεί η αύξηση του κόστους του χρήματος. Για να προσελκύσουν αποταμιεύσεις από έναν πληθυσμό που είναι απρόθυμος να αποταμιεύει, οι τράπεζες έχουν αυξήσει τα επιτόκια καταθέσεων σε ποσοστό έως 15%, πράγμα που σημαίνει ότι χρεώνουν ακόμη περισσότερο για να είναι κερδοφόρος ο δανεισμός.

Ως αποτέλεσμα, προτεραιότητα της κυβέρνησης φαίνεται να αποτελεί η διατήρηση ισχυρής εγχώριας δραστηριότητας για όσο το δυνατόν περισσότερο χρονικό διάστημα, μέσω της αξιοποίησης των ισολογισμών του δημόσιου και του τραπεζικού τομέα (Διάγραμμα 3), και με την παράκαμψη οποιωνδήποτε διαρθρωτικών περιορισμών της οικονομίας από την πλευρά της προσφοράς, συμπεριλαμβανομένων των χαμηλών ποσοστών αποταμίευσης, κακής εκπαίδευσης και έλλειψης δεξιοτήτων, χαμηλής συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό και λοιπών προστατευτικών πολιτικών.

Διάγραμμα 3. Ρυθμός αύξησης πιστωτικής επέκτασης

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα, [CBRT](#)

Γενικά, τα αυξημένο πολιτικό ρίσκο της τρέχουσας μεταβατικής περιόδου, αντιμετωπίζεται και εξομαλύνεται με ακραίες βραχυπρόθεσμες οικονομικές λύσεις ευημερίας, και αντικατάσταση της προηγούμενης μεταρρυθμιστικής ατζέντας με αυξημένη οικογενειοκρατία, νεποτισμό και κρατική διαφθορά, οι οποίες μεσομακροπρόθεσμα έχουν μεγάλο κόστος (κοινωνικό και οικονομικό). Η γενικότερη παγκόσμια αβεβαιότητα, αλλά και η έντονη ρευστότητα στην ευρύτερη περιοχή, διευκολύνουν τη λήψη τέτοιων μέτρων. Ωστόσο, η παραμέληση όποιων διαρθρωτικών περιορισμών, μαζί με την συσσώρευση χρεών, κινδυνεύουν να καταστήσουν τη χώρα ακόμη πιο ευάλωτη σε εξωτερικούς κραδασμούς μετά τις εκλογές.

3. ΤΟΥΡΚΙΑ

Εξωτερική πολιτική

3.1. Μέση Ανατολή

3.1.1. Κούρδοι του Βορείου Ιράκ

Ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών Τσαβούσογλου πραγματοποίησε επίσκεψη στο Ιράκ στις 22-23 Αυγούστου 2017. Ο πρώτος σταθμός του ήταν η Βαγδάτη και στη συνέχεια επισκέφθηκε την πρωτεύουσα της Κουρδικής Αυτόνομης Περιοχής (Κ.Α.Π.) του Βορείου Ιράκ, την Αρμπίλ. Στις συναντήσεις που πραγματοποίησε με την ιρακινή πολιτική ηγεσία εξέφρασε τον προβληματισμό και την αντίθεση της Άγκυρας για το επικείμενο δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία της Κ.Α.Π., στα τέλη Σεπτεμβρίου. Στη συνέντευξη Τύπου που ακολούθησε, ο Τσαβούσογλου δέχθηκε ερώτηση σχετική με την εκτίμησή του για την αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων από το στρατόπεδο Μπασίκα. Ο Τούρκος Υπουργός απάντησε ότι το θέμα συζητήθηκε με την ιρακινή ηγεσία και ότι η βάση λειτουργεί με σκοπό την εκπαίδευση των ιρακινών που θα πολεμήσουν εναντίον του «Ι.Κ.».²⁷ Τον προβληματισμό της Άγκυρας για το δημοψήφισμα εξέφρασε και στον ηγέτη της Κ.Α.Π., Μασούτ Μπαρζανί, κατά την επίσκεψή του στην Αρμπίλ.

Η Άγκυρα είναι βαθύτατα ενοχλημένη από την κίνηση της κουρδικής ηγεσίας να προκηρύξει δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία της Κ.Α.Π., καθώς η δημιουργία ενός ανεξάρτητου κουρδικού κράτους θα έθετε σε κίνδυνο την εδαφική ακεραιότητα της Τουρκίας και επέφερε αλλαγή συνόρων στην Μέση Ανατολή. Εμπρός στην απειλή αυτή, η Άγκυρα έσπευσε να την αντιμετωπίσει συνάπτοντας στενότερες σχέσεις με τις χώρες της περιοχής που κινδυνεύει επίσης η εδαφική τους ακεραιότητα. Στην λογική λοιπόν της δημιουργίας συμμαχιών για την αποτροπή της απειλής, η Άγκυρα επιχείρησε να συντονιστεί και να συνεργαστεί με την άμεσα ενδιαφερόμενη πρωτεύουσα της περιοχής την Βαγδάτη.

---

²⁷ Βλ. DW, “Çavuşoğlu: Erbil’den beklentimiz referandum kararının iptali”, 23.08.2017, <http://www.dw.com/tr/%C3%A7avu%C5%9Fo%C4%9Flu-erbilden-beklentimiz-referandum-karar%C4%B1n%C4%B1n-iptali/a-40208348>.

Πέραν των περιφερειακών παικτών, όμως, θα πρέπει να υπολογίζει κανείς και το διεθνή παράγοντα. Υπενθυμίζεται ότι οι ΗΠΑ παρέχουν στρατιωτική βοήθεια στους Κούρδους της περιοχής. Οι συγκυρίες φαίνεται να ευνοούν την Κ.Α.Π., δεδομένου ότι οι Κούρδοι συνεισέφεραν τα μέγιστα στην αντιμετώπιση του «Ι.Κ.» στην Μέση Ανατολή. Η τουρκική ηγεσία, λαμβάνοντας υπόψη ακριβώς τον διεθνή παράγοντα, δεν φαίνεται διατεθειμένη προς το παρόν να υλοποιήσει την απειλή για άσκηση ένοπλης βίας.²⁸

3.1.2. Κατάρ

Στις 23-24 Ιουλίου ο Τούρκος Πρόεδρος πραγματοποίησε περιοδεία σε 3 χώρες του Περσικού Κόλπου, προκειμένου να συμβάλει στην επίλυση της κρίσης του Κατάρ. Επισκέφθηκε με τη σειρά την Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ, το οποίο αναπτύσσει παράλληλη μεσολαβητική προσπάθεια για την επίλυση της κρίσης, και το Κατάρ. Στο Ριάντ ο Έρντογαν επικαλέστηκε την αρχή της ισλαμικής αλληλεγγύης και κάλεσε τα δύο μέρη σε ομαλοποίηση των σχέσεών τους. Μολονότι η πρωτοβουλία του Έρντογαν άφησε θετικές εντυπώσεις, η προσπάθεια αυτή δεν έφερε τα επιθυμητά για αυτόν αποτελέσματα.²⁹ Είχε από την αρχή ελάχιστες πιθανότητες να πετύχει, καθώς η ισλαμική ηγεσία της Τουρκίας είχε πάρει το μέρος της Ντόχα από τη φάση της κλιμάκωσης της κρίσης.

Η άνευ αποτελεσμάτων μεσολαβητική προσπάθεια του Έρντογαν μπορεί να ερμηνευθεί και ως μια προσπάθεια, αφενός, βολιδοσκόπησης των προθέσεων κυρίως της Σαουδικής Αραβίας για την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει τόσο απέναντι στο Κατάρ όσο και απέναντι της Τουρκίας. Επιπλέον και ως έκφραση έμπρακτης υποστήριξης των θέσεων της Ντόχα, η οποία θα μπορούσε να

---

²⁸ Για τις δηλώσεις του πρωθυπουργού Μπιναλί Γιλντιρίμ, ο οποίος απορρίπτει την άποψη του υπέρ-εθνικιστή ηγέτη Ντ. Μπαχτσελί που τάχθηκε υπέρ του “casus belli” εξαιτίας του σχεδιασμένου δημοψηφίσματος για την ανεξαρτησία της Κ.Α.Π. του Β. Ιράκ βλ. *Hurriyet Daily News*, “Iraqi Kurdish vote not a casus belli: Turkish PM Yildirim”, 25.08.2017, <http://www.hurriyetdailynews.com/iraqi-kurdish-vote-not-a-casus-belli-turkish-pm-yildirim.aspx?pageID=238&nID=117173&NewsCatID=352>.

²⁹ Βλ. *The Independent*, “Recep Tayyip Erdogan’s diplomatic tour of Gulf fails to ease Qatar tensions”, 24.07.2017, <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/recep-tayyip-erdogan-gulf-tour-qatar-tensions-fail-turkey-president-uae-saudi-arabia-visit-a7857786.html>.

ανταμείψει την ισλαμική ηγεσία της Τουρκίας πολλαπλώς. Ωστόσο, η αμήχανη θέση της Άγκυρας, που βρέθηκε αναγκασμένη να επιλέξει στρατόπεδο μεταξύ δύο φιλικών κρατών, αποδεικνύει και τα πολύ στενά περιθώρια διπλωματικών ελιγμών που διαθέτει η χώρα σε ένα περιβάλλον όπως αυτό των χωρών του πλούσιου Περσικού Κόλπου.

3.2. Σχέσεις με την Ε.Ε. και τις χώρες της Ευρώπης

3.2.1. Ευρωπαϊκή Ένωση

Στις αρχές Ιουλίου το Ευρωκοινοβούλιο ψήφισε στο Στρασβούργο υπέρ της διακοπής των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας. Η απόφαση στηρίχθηκε στην αιτιολογία ότι η Άγκυρα παραβιάζει, κυρίως μετά την απόπειρα πραξικοπήματος, τις βασικές αρχές της δημοκρατίας.³⁰ Σημειώνεται ότι αμέσως μετά το ψήφισμα έλαβε χώρα η σύλληψη των μελών της Διεθνούς Αμνηστίας στην Τουρκία. Η συμπτωματική ίσως αυτή εξέλιξη, δεν παύει να περιέχει ένα συμβολικό μήνυμα προς τους Ευρωπαίους για τη βαρύτητα των δημοκρατικών αξιών στην Τουρκία.

Μολονότι το περιεχόμενο του ψηφίσματος δεν εισακούστηκε από τα αρμόδια όργανα της Ε.Ε., την Επιτροπή και το Συμβούλιο, ο Επίτροπος αρμόδιος για την διεύρυνση Χαν και η επικεφαλής της ευρωπαϊκής διπλωματίας Μογκερίνι, είπαν στον Τούρκο Υπουργό Εξωτερικών Τσαβούσογλου, ο οποίος επισκέφθηκε τις Βρυξέλλες στα τέλη Ιουλίου, ότι η Άγκυρα πρέπει να αντιστρέψει την πορεία προς τον αυταρχισμό που ακολουθεί, προτού ξεκινήσουν εκ νέου οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις.³¹

Τόσο το ψήφισμα του Ε.Κ. όσο και οι προειδοποιήσεις που απηύθυναν οι ευρωπαίοι αξιωματούχοι υποδεικνύουν όχι μόνο την αρνητική πορεία που ακολουθούν οι ευρω-τουρκικές σχέσεις, αλλά και την απομόνωση της ισλαμικής

---

³⁰ Βλ. DW, “Europarliament votes to suspend Turkey EU accession talks”, 6.07.2017, <http://www.dw.com/en/european-parliament-votes-to-suspend-turkey-eu-accession-talks/a-39571681>.

³¹ Βλ. DW, “EU : No accession until Turkey halts authoritarian trend”, 25.07.2017, <http://www.dw.com/en/eu-no-accession-until-turkey-halts-authoritarian-trend/a-39833346>.

ηγεσίας της Τουρκίας από τη Δύση. Η σταθερή απομάκρυνση της Άγκυρας από την Ευρώπη προφανώς θα έχει μεγαλύτερο κόστος επιστροφής για αυτήν, με την υφιστάμενη ηγεσία στο τιμόνι της χώρας, στο επίπεδο που ήταν πρότινος οι σχέσεις της με τις Βρυξέλλες.

3.2.2. Γερμανία

Από τις αρχές Ιουλίου οι σχέσεις μεταξύ Άγκυρας και Βερολίνου είναι τεταμένες. Η σοβούσα κρίση συνδέεται με την πολιτική περιορισμών των βασικών ελευθεριών και δικαιωμάτων που επιδιώκει να επιβάλει η τουρκική Κυβέρνηση εναντίον όλων όσοι την αντιπολιτεύονται, τόσο στην Τουρκία όσο και στο εξωτερικό. Η άρνηση του Βερολίνου να συμβιβαστεί με τις απαιτήσεις της Άγκυρας για έκδοση σε αυτήν ή επιβολή κυρώσεων εναντίον τουρκικής καταγωγής πολιτών που ζουν στη Γερμανία, με την κατηγορία ότι αυτοί συνδέονται με την κοινότητα Γκιουλέν και την απόπειρα πραξικοπήματος, είχε ως αποτέλεσμα η τελευταία να προβεί σε σπασμωδικές κινήσεις κινούμενη εναντίον γερμανικών συμφερόντων.

Η κρίση κλιμακώθηκε μετά τη σύλληψη γερμανού υπηκόου και ακτιβιστή στις αρχές Ιουλίου στην Πρίγκηπο της Κωνσταντινούπολης. Στις 5 Ιουλίου η τουρκική Αστυνομία συνέλαβε δέκα μέλη της Διεθνούς Αμνηστίας (πάρτημα Τουρκίας), ένας εκ των οποίων και ο Peter Steudtner, με την κατηγορία ότι είναι μέλη «τρομοκρατικής οργάνωσης». Ο Steudtner και άλλοι πέντε φυλακίστηκαν, αναμένοντας την εκδίκαση της υπόθεσής τους, κατάσταση που σύμφωνα με τον τουρκικό αντιτρομοκρατικό νόμο μπορεί να διαρκέσει αρκετό καιρό. Δεδομένου ότι η κίνηση αυτή των τουρκικών αρχών έρχεται μετά τη σύλληψη άλλου τουρκικής καταγωγής γερμανού υπηκόου, του δημοσιογράφου της *Die Welt*, Ντενίτς Γιουτζέλ, τον περασμένο Φεβρουάριο, το γερμανικό Υπουργείο Εξωτερικών κάλεσε λίγες μέρες μετά τον Τούρκο Πρέσβη να δώσει εξηγήσεις, ενώ η Γερμανίδα Καγκελάρια Άνγκελα Μέρκελ τόνισε ότι «η σύλληψη του Steudtner είναι

αστήρικτη».³² Επίσης, ο υποψήφιος των Σοσιαλδημοκρατών στις επικείμενες εκλογές, Μάρτιν Σουλτς, φάνηκε να επικροτεί την στάση που τήρησε η κυβέρνηση. Ο Πρόεδρος του Κόμματος των Πρασίνων Τζεμ Ιοζντεμίρ, ο οποίος είναι τουρκικής καταγωγής, τήρησε επίσης θετική στάση απέναντι στην κυβερνητική πολιτική. Σε συνέντευξή του στα γερμανικά μέσα υποστήριξε ότι ο Έρντογαν επιχειρεί να «εμφυτεύσει» την τουρκική πραγματικότητα στην Γερμανία.³³ Η δήλωση αυτή προκάλεσε την μήνι της ισλαμικής ηγεσίας της Τουρκίας.

Η σύλληψη του Steudtner έλαβε χώρα λίγες μέρες πριν τη μετάβαση του Τούρκου Προέδρου στο Αμβούργο για τη Σύνοδο Κορυφής της G20. Επιθυμία του Έρντογαν ήταν, στο περιθώριο των εργασιών της Συνόδου, να απευθύνει λόγο στους Τούρκους που ζουν στην Γερμανία. Η επιθυμία αυτή, ωστόσο, απορρίφθηκε από το Βερολίνο εξαιτίας τόσο της παρεμβατικής τάσης των Τούρκων πολιτικών στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών στο οποίο διαμένουν Τούρκοι, όσο και την ψύχρανση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών μετά τη σύλληψη του Ντ. Γιουτζέλ και την άρνηση της Άγκυρας σε γερμανούς βουλευτές να επισκεφτούν γερμανούς στρατιώτες σε Νατοϊκή βάση στην Τουρκία (Ιντζιρλίκ) τον Μάιο,³⁴ με αποτέλεσμα η Γερμανία να ξεκινήσει την μετακίνησή τους στις αρχές Ιουλίου.³⁵

Η επόμενη φάση της κλιμάκωσης ήρθε, όταν η τουρκική Κυβέρνηση, σε συνέχεια της παρεμβατικής της πολιτικής, απέστειλε κατάλογο, τον οποίο οι γερμανικές αρχές θεωρούν παράλογο, τόσο με φυσικά όσο και με νομικά πρόσωπα, ισχυριζόμενη ότι αυτά υποστηρίζουν την κοινότητα Γκιουλέν, εναντίον

---

³² Βλ. *DW*, “Germany summons Turkish Ambassador over activists’ arrests”, 19.07.2017, <http://www.dw.com/en/germany-summons-turkish-ambassador-over-activists-arrests/a-39750214>.

³³ Βλ. *DW*, “Cem Özdemir: Erdogan wants to establish Turkey in Germany”, 19.07.2017, <http://www.dw.com/en/cem-%C3%B6zdemir-erdogan-wants-to-establish-turkey-in-germany/a-39761625>.

³⁴ Βλ. *Reuters*, “Germany urges Erdogan not to address Turks during G20 Hamburg visit”, 3.07.2017, <https://www.reuters.com/article/us-g20-germany-turkey-erdogan/germany-urges-erdogan-not-to-address-turks-during-g20-hamburg-visit-idUSKBN19O24W?il=0>. Βλ. επίσης *BCC*, “Germany blocks Erdogan rally during G20 summit in Hamburg”, 29.06.2017, <http://www.bbc.com/news/world-europe-40442064>.

³⁵ Βλ. *DW*, “Germany starts to withdraw troops from Turkish Incirlik base”, 10.07.2017, <http://www.dw.com/en/germany-starts-to-withdraw-troops-from-turkish-incirlik-base/a-39619732>.

της οποίας κινείται ανοιχτά. Στον κατάλογο αυτό, μεταξύ των 68 νομικών προσώπων συμπεριλαμβάνονται και μερικές από τις μεγαλύτερες γερμανικές εταιρείες, όπως η BASF και η Daimler, οι οποίες είτε εξάγουν είτε έχουν κάνει επενδύσεις στην Τουρκία.³⁶ Η αντίδραση της Γερμανίας ήταν να εκφράσει, δια στόματος του Υπουργού Εξωτερικών Γκάμπριελ, την πρόθεσή της να επανεξετάσει το πρόγραμμα επιδότησης των εξαγωγών (Hermes) στην Τουρκία, που το 2016 μόνο έφτασε τα 20,6 δις. Ευρώ.³⁷ Παράλληλα, το Βερολίνο τροποποίησε την ταξιδιωτική οδηγία για τους Γερμανούς πολίτες που επιθυμούν να ταξιδέψουν στην Τουρκία προς το αυστηρότερο. Ως εκ τούτου η Άγκυρα φάνηκε να αναδιπλώνεται. Ο Έρντογαν ανακοίνωσε ότι η χώρα δεν έστειλε ποτέ λίστα με γερμανικές εταιρείες στο Βερολίνο και ότι όσα ήρθαν στο φως της δημοσιότητας ήταν σχέδιο της γερμανικής ηγεσίας για να τρομοκρατηθούν οι επιχειρηματίες που θέλουν να επενδύσουν στην Τουρκία.³⁸

Το Βερολίνο επιδίωξε επίσης να δώσει μια πιο θεσμική διάσταση στην αντιπαράθεση αυτή με την Άγκυρα, καλώντας τους αξιωματούχους της Ε.Ε., όπως την υπεύθυνη για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής της Ένωσης Μογκερίνι και τον Επίτροπο επί της διεύρυνσης Χαν, να υιοθετήσουν σκληρότερα μέτρα απέναντι στην τουρκική Κυβέρνηση και τον Πρόεδρο της χώρας. Σύμφωνα με τον Γερμανό Υπουργό Εξωτερικών Γκάμπριελ, η πολιτική του Έρντογαν «βρίσκεται σε καταφανή αντίφαση με τον κώδικα αξιών της Ε.Ε.».³⁹

Στα μέσα Αυγούστου η Άγκυρα επιδίωξε έναν δεύτερο γύρο αντιπαράθεσης. Επανήλθε στο θέμα των απελάσεων, ζητώντας από το Βερολίνο την απέλαση προσώπων, όπως ο Αντίλ Ιοκσιούζ, ο οποίος καταζητείται από τις τουρκικές αρχές

---

³⁶ Βλ. DW, "Turkey claims Daimler, BASF and other German Companies support terror", 20.07.2017, <http://www.dw.com/en/turkey-claims-daimler-basf-and-other-german-companies-support-terror/a-39763199>.

³⁷ Βλ. DW, "Germany reviews export credits to Turkey over blacklisted firms", 20.07.2017, <http://www.dw.com/en/germany-reviews-export-credits-to-turkey-over-blacklisted-firms/a-39767076>.

³⁸ Βλ. *Hürriyet*, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Alman şirketleri açıklaması", 21.07.2017, <http://www.hurriyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogandan-alman-sirketleri-aciklamasi-40527289>.

³⁹ Βλ. DW, "German Foreign Minister Sigmar Gabriel seeks tougher EU line on Turkey", 4.07.2017, <http://www.dw.com/en/german-foreign-minister-sigmar-gabriel-seeks-tougher-eu-line-on-turkey/a-39974267>.

για στενή συνεργασία με τον Γκιουλέν και για κρίσιμο ρόλο στην απόπειρα πραξικοπήματος.⁴⁰ Αμέσως μετά ο Έρντογαν απηύθυνε έκκληση στους Τούρκους μετανάστες της Γερμανίας να ψηφίσουν εναντίον των Χριστιανοδημοκρατών, των Σοσιαλιστών και των Πρασίνων, οι οποίοι, ισχυρίστηκε, ακολουθούν μία εχθρική πολιτική εναντίον της Τουρκίας.⁴¹

Οι τελευταίες αυτές προσπάθειες παρέμβασης της Άγκυρας στην εσωτερική πολιτική σκηνή της Γερμανίας είχαν ως αποτέλεσμα το Βερολίνο να υιοθετήσει μια πιο απειλητική στάση απέναντι της Άγκυρας σε σχέση με την ένταξή της στην Ε.Ε.. Ο Γερμανός Υπουργός Εξωτερικών δήλωσε ότι η Τουρκία δεν θα γίνει ποτέ μέλος της Ε.Ε, για όσο διάστημα έχει Πρόεδρό της τον Έρντογαν διότι αδυνατεί να διεξάγει σοβαρές διαπραγματεύσεις με την Ε.Ε..⁴²

Η πρόσφατη κρίση είναι συνέχεια της αρνητικής πορείας που διαγράφεται στις σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Γερμανίας. Δεν είναι η πρώτη φορά που η ισλαμική ηγεσία της Τουρκίας είχε την παράλογη απαίτηση να απευθύνει πολιτικό λόγο σε τουρκικής καταγωγής πολίτες της Γερμανίας. Τον περασμένο Μάρτιο, κατά τη διάρκεια της εκστρατείας υπέρ του «Ναι» για το κρίσιμο δημοψήφισμα, είχε προκύψει παρόμοια κρίση μετά την ακύρωση ομιλίας του Υπουργού Δικαιοσύνης, Μπεκίρ Μποζντάγ, η οποία, ωστόσο, δεν είχε κορυφωθεί εξαιτίας της κρίσης με την Ολλανδία.

Η στάση του Έρντογαν αυτήν τη φορά απέναντι στους Γερμανούς ξεπέρασε κάθε ιστορικό προηγούμενο. Είναι λίγες οι φορές εκείνες που εκτροχιάζονται σχέσεις μεταξύ δύο χωρών που έχουν παραδοσιακά σταθερές σχέσεις συνεργασίας βασισμένες σε κοινά συμφέροντα. Στην προσπάθειά του να κινητοποιήσει τους οπαδούς του και να ισχυροποιήσει τη θέση του στη χώρα, ο Τούρκος Πρόεδρος

---

⁴⁰ Βλ. *DW*, “Turkey asks Germany for extradition of top coup suspect”, 16.08.2017, <http://www.dw.com/en/turkey-asks-germany-for-extradition-of-top-coup-suspect/a-40115499>.

⁴¹ Βλ. *Cumhuriyet*, “Erdoğan’dan Almanya’ daki Türk seçmenlere çağrı: bu partilere oy vermeyin”, 18.08.2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/806203/Erdoğan_dan_Almanya_daki_Türk_seçmenlere_çağrı_Bu_partilere_oy_vermeyin.html.

⁴² Βλ. *Reuters*, “Turkey will never be EU member under Erdogan: Germany’s Gabriel”, 24.08.2017, <https://www.reuters.com/article/us-germany-turkey-gabriel/turkey-will-never-be-eu-member-under-erdogan-germanys-gabriel-idUSKCN1B42L0>.

επιχειρεί να επεκτείνει τον έλεγχο του στις τουρκικές κοινότητες του εξωτερικού, όπου είναι εγκατεστημένοι ή διέφυγαν όσοι δεν συμμερίζονται τις απόψεις του. Ζήτησε να απευθυνθεί σε δημόσιο χώρο σε οπαδούς του προκειμένου να τους συσπειρώσει και να τους καθοδηγήσει. Όταν δεν πέτυχε να εξασφαλίσει την άδεια από τις γερμανικές αρχές, κατά την κορύφωση της κρίσης, δεν δίστασε να απευθυνθεί στους οπαδούς του και να τους δώσει εντολή ακόμη και για τη στάση που θα πρέπει να τηρήσουν στις επερχόμενες γερμανικές εκλογές. Έτσι, αποσκοπεί να αξιοποιήσει τις κοινότητες των Τούρκων της Γερμανίας, οι οποίοι είναι κάτοχοι γερμανικής υπηκοότητας, ως μοχλό πίεσης εναντίον του Βερολίνου. Η παρεμβατική αυτή διάθεση στις εσωτερικές υποθέσεις της Γερμανίας και οι δηλώσεις του Τούρκου Προέδρου, μπορεί να θεωρηθούν ως η αποκάλυψη μίας όχι και τόσο καλά γνωστής πτυχής της τουρκικής στρατηγικής απέναντι στους Ευρωπαίους.

Αξίζει να σημειωθεί ακόμη ότι οι μετανάστες από την Τουρκία που είναι εγκατεστημένοι στην Γερμανία δεν είναι όλοι Τούρκοι και ισλαμιστές. Σημαντικό μέρος εξ αυτών είναι κεμαλιστές και εθνικιστές, ενώ μπορεί να συναντήσει κανείς και αρκετούς προοδευτικούς. Στην Γερμανία υπάρχουν επίσης και μη Τούρκοι, όπως οι Κούρδοι, καθώς και μικρές μη μουσουλμανικές ή μη σουνιτικές κοινότητες (Αλεβίτες). Επίσης υπάρχουν ακραίες ισλαμικές κοινότητες που οργανώθηκαν από όσους διέφυγαν του άτεγκτου κοσμικού κράτους της Τουρκίας πριν το 2002. Μια τέτοια περίπτωση ήταν Μετίν Καπλάν, αρχηγός της «Ένωσης Ισλαμικής Κοινωνίας και Κοινοτήτων» με έδρα την Κολωνία. Η ισλαμική κυβέρνηση του Κ.Δ.Α. πέτυχε να πείσει το Βερολίνο να τον απελάσει τον Οκτώβριο του 2004.⁴³ Έκτοτε, όμως η κατάσταση έχει αλλάξει άρδην. Στις ημέρες μας, η ισλαμική ηγεσία της Τουρκίας επιχειρεί να εγκαθιδρύσει την παντοδυναμία της. Ζητά από τους δυτικούς να απελάσουν αντιφρονούντες, απειλώντας μάλιστα να επαναφέρει την θανατική ποινή. Η κατάργηση της θανατικής ποινής είχε επιτευχθεί μετά από πολλές πιέσεις των Ευρωπαίων και ήταν βασική προϋπόθεση για να δοθεί ώθηση στην ευρωπαϊκή πορεία της χώρας στο γύρισμα της χιλιετίας.

---

⁴³ Βλ. *Radikal*, “Metin Kaplan iade edildi”, 13.10.2004, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/metin-kaplan-iade-edildi-725449/>.

Παράλληλα, η ισλαμική κυβέρνηση του Κ.Δ.Α. προβαίνει σε αντίποινα, όπως συλλήψεις ξένων υπηκόων, με σκοπό να τους αξιοποιήσει ως διαπραγματευτικό χαρτί στην επίτευξη της απέλασης όσων έχουν βρεθεί στο στόχαστρό της. Βάσει των παραπάνω, αντιλαμβάνεται κανείς ότι δεν θα πρέπει να αναμένονται θεαματικές αλλαγές στις γερμανο-τουρκικές σχέσεις αν δεν αλλάξει πολιτική η ισλαμική ηγεσία της Τουρκίας.

3.3. Σχέσεις με Η.Π.Α.

3.3.1. Αμερικανικές Δυνάμεις και Κούρδοι της Βόρειας Συρίας

Στα μέσα Ιουλίου το ημιεπίσημο τουρκικό πρακτορείο ειδήσεων Ανατολού (Α.Α.) δημοσίευσε τις θέσεις των αμερικανικών δυνάμεων στην Βόρεια Συρία, οι οποίες στηρίζουν τις κουρδικές δυνάμεις του Ε.Κ.Κ. (Ρ.Κ.Κ.) και των Μ.Π.Α. (Υ.Ρ.Γ.).⁴⁴ Η αποκάλυψη των αμερικανικών θέσεων στην Βόρεια Συρία προκάλεσε την αντίδραση της Ουάσιγκτον, η οποία με ανακοίνωσή της εξέφρασε την ανησυχία και δυσαρέσκειά της, για την «αναπάντεχη έκθεση των συμμαχικών δυνάμεων σε απειλές και πιθανή διακοπή των επιχειρήσεων εναντίον του Ι.Κ.». ⁴⁵

Η αμερικανική ανακοίνωση ανάγκασε τις τουρκικές αρχές να δικαιολογήσουν το δημοσίευμα του πρακτορείου Ανατολού. Ο εκπρόσωπος Τύπου του Προέδρου, Ιμπραήμ Καλίν, σε μια προσπάθεια να αποκρούσει τις αμερικανικές κατηγορίες ότι η Άγκυρα έχει εκθέσει συμμαχικές δυνάμεις, δήλωσε πως το δημοσίευμα του πρακτορείου (Α.Α.) συντάχθηκε από το δίκτυο δημοσιογράφων που διαθέτει, και ότι «η Τουρκία δεν σχεδιάζει ποτέ να θέσει σε κίνδυνο συμμαχικές δυνάμεις σε καμία περιοχή». ⁴⁶

---

⁴⁴ Βλ. ΑΑ, “Suriye’de 10 noktada PKK/PYD’ye ABD desteği”, 17.07.2017, <http://aa.com.tr/tr/dunya/suriyede-10-noktada-pkk-pydye-abd-destegi/863161>.

⁴⁵ Βλ. *The Washington Post*, “Turkish Report Exposes Locations of U.S. Troops in Syria”, 19.07.2017, <https://washpost.bloomberg.com/Story?docId=1376-OTCBTD6JIJUP01-30U5SIJLR9R773UKAGDNBN7D5T>.

⁴⁶ Βλ. TRT, “Turkey says it is not behind release of US military information”, 20.07.2017. <http://www.trtworld.com/mea/turkey-says-it-is-not-behind-release-of-us-military-information-404975>.

Λίγες μέρες μετά η Άγκυρα επανήλθε με δημοσιεύματα στον τουρκικό Τύπο που έκαναν αναφορά στη στρατιωτική στήριξη (900 φορτηγά) που παρέχει η Ουάσιγκτον στους Κούρδους της Συρίας.⁴⁷ Αυτήν τη φορά δημοσιεύματα με πηγή το Πρακτορείο Ανατολού αποκάλυπταν ότι οι Η.Π.Α. είχαν αποστείλει ακόμη και άρματα μάχης στις κουρδικές δυνάμεις, είδηση που διέψευσε η αμερικανική πρεσβεία στην Άγκυρα, τονίζοντας ότι «τα φορτηγά προορίζονταν για την «Αραβική Συμμαχία της Συρίας», η οποία συμμετέχει στις Δημοκρατικές Δυνάμεις της Συρίας».⁴⁸

Η αμερικανική βοήθεια στις κουρδικές δυνάμεις της Συρίας ανησυχεί την Άγκυρα για πολλούς λόγους. Αφενός φοβάται ότι μία πιθανή επικράτηση των Κούρδων στη Βόρεια Συρία, αφενός, θα ενισχύσει τις πιθανότητες εθνικής ολοκλήρωσης των Κούρδων στην περιοχή, αφετέρου, θα μπορούσαν τα όπλα αυτά να στραφούν εναντίον της και να χρησιμοποιηθούν για να πλήξουν θέσεις εντός της επικράτειάς της. Η συζήτηση του θέματος πήρε ένα πιο επίσημο χαρακτήρα, όταν επισκέφτηκε την Τουρκία ο Αμερικανός Υπουργός Εθνικής Αμύνης.

3.3.2. Ο Υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ στην Τουρκία

Στα μέσα Αυγούστου επισκέφτηκε την Τουρκία ο Αμερικανός Υπουργός Άμυνας Τζέιμς Μάτις, στο πλαίσιο περιοδείας του στην Μέση Ανατολή (προηγούμενοι σταθμοί: Αρμπίλ και Βαγδάτη). Ο Μάτις είχε διαβουλεύσεις με τούρκους αξιωματούχους, όπως ο ομόλογός του Νουρεττίν Τζανικλί και ο Πρόεδρος Έρντογαν. Στη συνάντησή του με τον Τούρκο Πρόεδρο συζητήθηκε το θέμα της υποστήριξης που παρέχουν οι Η.Π.Α. στους Κούρδους της Συρίας. Σύμφωνα με τα τουρκικά μέσα ο Έρντογαν εξέφρασε τη δυσαρέσκειά του στον Αμερικανό Υπουργό για τον στρατιωτικό εξοπλισμό που παρέχει η Ουάσιγκτον σε κουρδική οργάνωση (Y.P.G.), την οποία η Άγκυρα θεωρεί ότι είναι τρομοκρατική

⁴⁷ Βλ. *Hürriyet*, “ABD’den YPG’ye silah desteği 900 TIR’ı geçti”, 31.07.2017, <http://www.hurriyet.com.tr/abdden-ypgye-silah-destegi-900-tiri-gecti-40536539>.

⁴⁸ Βλ. *Cumhuriyet*, “Anadolu Ajansı’nın YPG haberine ABD’den yalanlama: Tank vermedik”, 3.08.2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/795543/Anadolu_Ajansi_nin_YPG_haberine_ABD_den_yalanlama_Tank_vermedik.html.

και προέκταση του Ε.Κ.Κ. (Ρ.Κ.Κ.).⁴⁹ Συζητήθηκε ακόμη το επικείμενο δημοψήφισμα στο Βόρειο Ιράκ για την ανεξαρτησία της Κουρδικής Αυτόνομης Περιοχής, η δράση του «Ισλαμικού Κράτους», η στήριξη του μηχανισμού που στοχεύει στη δημιουργία «ασφαλών περιοχών», η εδαφική ακεραιότητα της Συρίας και του Ιράκ, η δράση του Ε.Κ.Κ. στο όρος Σιντζαρ του Βορείου Ιράκ, η συνεργασία στον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας και της πληροφόρησης, καθώς επίσης και της εκπαίδευσης Τούρκων πιλότων μαχητικών αεροσκαφών.⁵⁰

Η συνάντηση μεταξύ του Αμερικανού Υπουργού Άμυνας και των Τούρκων αξιωματούχων γύρω από την πολιτική οντότητα των Κούρδων της Συρίας υποδηλώνει και τη σημασία που δίνουν αμφότερες οι πλευρές στο θέμα αυτό. Εμφανής είναι η αδυναμία της Άγκυρας να παρέμβει στη στήριξη που παρέχουν στους Κούρδους οι Η.Π.Α. Επιχειρεί, ωστόσο, να αποστάσει διαβεβαιώσεις από την Ουάσιγκτον για την μη στήριξή τους μετά την εξάλειψη της μάστιγας που ονομάζετε «Ισλαμικό Κράτος». Ωστόσο, οι Κούρδοι αποτελούν τον σημαντικότερο δρώντα της περιοχής που μάχεται επιτυχώς εναντίον του «Ι.Κ.». Οι Αμερικανοί, μη θέλοντας να δυσαρεστήσουν έναν νατοϊκό σύμμαχο, περιορίζονται σε διαβεβαιώσεις προς τους Τούρκους για το ότι οι συνεργατικές σχέσεις με τους Κούρδους υπαγορεύονται από τις περιστάσεις στο πεδίο της μάχης και όχι βάσει επιθυμίας τους. Η πορεία των Κούρδων της Συρίας θα συνεχίσει να προκαλεί κρίσεις μεταξύ των δύο συμμάχων στο εγγύς μέλλον.

3.3.3. Αγορά S-400 από τη Ρωσία

Ένα άλλο θέμα που δημιούργησε τριβές μεταξύ Άγκυρας και Ουάσιγκτον ήταν οι δηλώσεις Τούρκων αξιωματούχων περί αγοράς των συστοιχιών S-400 από τη Ρωσία. Ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Η.Π.Α. Τζόζεφ Ντάνφορντ σε δήλωσή του σε Φόρουμ για την Ασφάλεια, στο Άσπεν του Κολοράντο, είπε πώς «υπήρξε

---

⁴⁹ Βλ. *Cumhuriyet*, “Erdoğan’dan ABD Savunma Bakanı Mattis’e PYD mesajı”, 23.08.2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/809507/Erdoğan_dan_ABD_Savunma_Bakani_Mattis_e_PYD_mesaji.html.

⁵⁰ Βλ. Zaman Amberin “Mattis pledges Erdogan US support against PKK”, *Al-Monitor*, 23.08.2017, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/08/mattis-pledges-support-erdogan-pkk-turkey.html>.

δημοσίευμα το οποίο ανέφερε ότι η Άγκυρα είχε προμηθευτεί το αντιπυραυλικό σύστημα S-400 από τη Ρωσία, το οποίο ήταν λανθασμένο. Αν η είδηση ήταν αληθινή, θα μας προκαλούσε ανησυχία»⁵¹. Ο Τούρκος Υπουργός Άμυνας Φικρί Ισίκ είχε δηλώσει λίγες μέρες πριν σε συνέντευξη Τύπου που παραχώρησε σε δημοσιογράφους στην τουρκική Εθνοσυνέλευση, ότι οι διαπραγματεύσεις για την αγορά πυραύλων είχαν φτάσει στο τελικό στάδιο.⁵²

Λίγες μέρες αργότερα, ωστόσο, ο Τούρκος Πρόεδρος ανακοίνωσε, κατά τη διάρκεια ομιλίας του στην Κ.Ο. του Κ.Δ.Α., ότι τα δύο μέρη είχαν υπογράψει τη συμφωνία.⁵³ Εξέφρασε ακόμη την ευχή να παραλειφθούν σύντομα οι πύραυλοι από την Άγκυρα. Δεν λησμόνησε να στείλει στη Δύση το μήνυμα ότι «θα πρέπει να επιδιώκει μία συμμαχία με την Τουρκία επί ίσοις όροις, ειδικά θα λαμβάνει την απάντηση κάθε απρέπειάς της».⁵⁴

Η είδηση για την υπογραφή της συμφωνίας αγοράς των αντιπυραυλικών συστημάτων από τη Ρωσία προκάλεσε τη δυσαρέσκεια του αμερικανικού Πενταγώνου, το οποίο τοποθετήθηκε επί του θέματος. Ο εκπρόσωπος Τύπου τόνισε ότι το αμερικανικό Πεντάγωνο θεωρεί πως θα ήταν προτιμότερο να διαθέτουν συμβατό οπλισμό προκειμένου να συμβάλλουν στη συμμαχία.⁵⁵

Στα τέλη του μήνα ο διευθύνων σύμβουλος της Ρωσικής εταιρείας *Rosoboronexport* δήλωσε ότι η συμφωνία είναι στην τελική φάση και ότι δεν έχει τεθεί ακόμη σε ισχύ,⁵⁶ διορθώνοντας προηγούμενη δημοσίευση του πρακτορείου

---

⁵¹ Βλ. *Sputnik*, “Turkey Buying S-400 air defense system from Russia would be ‘concern’ for US”, 23.07.2017, <https://sputniknews.com/military/201707231055796531-turkey-s400-concern-usa/>.

⁵² Βλ. *Yeni Şafak*, “S-400’de imza aşamasına gelindi”, 18.07.2017, <http://www.yenisafak.com/ekonomi/s-400de-imza-asamasina-gelindi-2757942>.

⁵³ Βλ. *Milliyet*, “İmzalar atıldı S-400’ler geliyor”, 26.07.2017, <http://www.milliyet.com.tr/-imzalar-atildi-s-400-ler-geliyor--siyaset-2490984/>.

⁵⁴ Βλ. ο.π..

⁵⁵ Βλ. *BBC*, “ABD Savunma Bakanlığı Türkiye’nin Rusya’dan S-400 füze savunma sistemi alma planlarını eleştirdi”, 1.08.2017, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40785676>.

⁵⁶ Βλ. *RT*, “Deal to supply Russian S-400 missile systems to Turkey in final stages – exporter”, 22.08.2017, <https://www.rt.com/news/400524-s400-russia-turkey-deal/>.

RIA Novosti, την οποία αναπαρήγαγε το Πρακτορείο Ανατολικού (ΑΑ) και στην οποία φερόταν να δηλώνει ο ίδιος ότι η συμφωνία έχει υπογραφεί⁵⁷.

Η προμήθεια τόσο σημαντικών οπλικών συστημάτων, όπως το αντιπυραυλικό σύστημα S-400, είναι περίπλοκη από τη φύση της, πρέπει να πληρούνται μια σειρά από προϋποθέσεις και η ολοκλήρωσή της απαιτεί χρόνο. Η είδηση της υπογραφής της προμήθειάς τους προκάλεσε ένταση μεταξύ δύο μελών του NATO, τόσο για πολιτικούς λόγους όσο και για τεχνικούς. Δεν είναι η πρώτη φορά, ωστόσο, που εμφανίζεται μια τέτοια ένταση μεταξύ Η.Π.Α. και Τουρκίας. Πριν λίγα μόλις χρόνια η Η.Π.Α. είχαν αντιδράσει επίσης στην απόφαση της Τουρκίας να αγοράσει αντιπυραυλικό σύστημα κινεζικής προέλευσης. Η Άγκυρα τότε είχε αναγκαστεί να ακυρώσει τον διεθνή διαγωνισμό. Στις μέρες μας, η πρόθεση της ισλαμικής ηγεσίας της Τουρκίας να αγοράσει αντιπυραυλικό σύστημα ρωσικής προέλευσης, συνιστά, αφενός, έναν τακτικό ελιγμό απέναντι στους δυτικούς συμμάχους, και αφετέρου, ένα στρατηγικό άνοιγμα προς την Ανατολή. Η δήλωση πρόθεσης αγοράς των μη νατοϊκών συστημάτων μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως διπλωματικό χαρτί σε πιθανή διαπραγμάτευση επί ζωτικής σημασίας θεμάτων, όπως το Κουρδικό, το Συριακό, το Κυπριακό, κ.ο.κ., ενώ η προώθηση και υλοποίησή του θα ενισχύσει τις στρατηγικές σχέσεις με τις αναδυόμενες δυνάμεις της Ανατολής.

3.4. Κίνα

Στις αρχές Αυγούστου ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών Τσαβούσογλου πραγματοποίησε επίσκεψη στο Πεκίνο. Κατά τις συναντήσεις που είχε με τους κινέζους αξιωματούχους συζήτησε θέματα διμερών σχέσεων, ασφάλειας, τουρισμού και οικονομίας. Ο Τσαβούσογλου εξέφρασε το «ελικρινές» ενδιαφέρον της Τουρκίας για την ασφάλεια της Κίνας και συμπλήρωσε ότι η Άγκυρα δεν θα επιτρέψει οποιαδήποτε δράση κατά του Πεκίνου. Ο Τσαβούσογλου φέρεται να έχει δηλώσει ακόμη ότι η Άγκυρα έχει εντάξει το «Ισλαμικό Κίνημα του Ανατολικού

---

⁵⁷ Βλ. *Hürriyet*, “S-400 anlaşması imzalandı ama yürürlüğe girmedi”, 22.08.2017, <http://www.hurriyet.com.tr/s-400-anlasmasi-imzalandi-ama-yururluge-girmedi-40558331>.

Τουρκιστάν» στον κατάλογο τρομοκρατικών οργανώσεων.⁵⁸ Πολλές εκατοντάδες Ουϊγούρων ισλαμιστών εντάχθηκαν στις τάξεις του «Ι.Κ.», περνώντας μέσα από την Τουρκία, εξέλιξη που φέρνει σε δύσκολη θέση και το Πεκίνο. Επιπλέον, ο Τσαβούσογλου έκανε αναφορά στα σχέδια οικονομικής, πολιτισμικής και εκπαιδευτικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών. Εστίασε στον σύγχρονο «Δρόμο του Μεταξιού», την συνεργασία στην κατασκευή του κεντρικού διαδρόμου, την σιδηροδρομική γραμμή ταχείας Αδριανούπολης-Κάρς, και την κατασκευή του τρίτου πυρηνικού εργοστασίου στην Τουρκία.

Η επίσκεψη του Τσαβούσογλου πρέπει να εκληφθεί ως ένα στρατηγικό άνοιγμα προς την Κίνα, το οποίο αποσκοπεί σε πολλαπλά οφέλη. Βελτιώνοντας τις πολιτικές σχέσεις με το Πεκίνο, η Άγκυρα επιθυμεί να αποκτήσει οικονομική, πολιτική, τεχνολογική στήριξη σε ένα διεθνές περιβάλλον όχι πια και τόσο ευνοϊκό για την ίδια. Προκειμένου να τύχει ευνοϊκής μεταχείρισης, η Άγκυρα προέβη σε αναθεώρηση της πολιτικής της όσον αφορά την τύχη των Ουϊγούρων του Ανατολικού Τουρκεστάν, τα δικαιώματα των οποίων υπερασπιζόταν με σθένος στις εξεγέρσεις που έλαβαν χώρα το 2015. Με την παραχώρηση αυτή, η Άγκυρα ευελπιστεί πως θα προσελκύσει επενδυτές και τουρίστες και θα έχει πολιτική και άλλη στήριξη στα σχέδιά της.

3.5. Ιράν

Στα μέσα Αυγούστου ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου του Ιράν, Μουχαμάντ Μπακιρί, πραγματοποίησε επίσκεψη στην Τουρκία κατά την οποία συναντήθηκε με Τούρκους αξιωματούχους. Ήταν η πρώτη επίσκεψη αυτού του επιπέδου μεταξύ των δύο χωρών για πολλές δεκαετίες. Ο Μπακιρί συζήτησε κατ' αρχάς το θέμα της ασφάλειας των συνόρων και την κατασκευή τείχους μεταξύ των δύο χωρών, που βρίσκεται σε εξέλιξη. Ένα δεύτερο θέμα ήταν εκείνο της παρεμβατικής ισχύος των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή. Τρίτον, συζητήθηκε το

---

⁵⁸ Βλ. *Al Monitor*, “Turkey’s tough stance on Uighurs has implications for Syria”, 7.08.2017, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/08/turkey-is-ankara-abandoning-uighurs-for-china.html>.

θέμα της εδαφικής ακεραιότητας της Συρίας και του Ιράκ (Κουρδικό δημοψήφισμα). Τέλος, συζητήθηκαν μέτρα καταπολέμησης της «τρομοκρατίας» (Ε.Κ.Κ., Μ.Π.Λ.) και ανταλλαγής πληροφοριών.⁵⁹

Η επίσκεψη του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου του Ιράν στην Τουρκία σηματοδοτεί μια περίοδο ομαλοποίησης των σχέσεων, αν όχι και προσέγγισης, των δύο χωρών. Είχε προηγηθεί λίγους μήνες πριν η προσπάθεια που κατέβαλαν – και με τη συμμετοχή της Ρωσίας – στη μεσολαβητική προσπάθεια της Ασάνα του Καζακστάν για την επίλυση του Συριακού. Μολονότι Άγκυρα και Τεχεράνη υποστηρίζουν διαφορετικά στρατόπεδα στην Συριακή σύγκρουση, η πολυσύνθετη πραγματικότητα της Μέσης Ανατολής δεν αποκλείει συνεργασίες σε εξειδικευμένες περιπτώσεις στρατηγικής σημασίας και με αμοιβαίο όφελος μεταξύ των δύο γειτόνων.

---

⁵⁹ Βλ. *Hürriyet*, “İran: Türkiye ile anlaştık!”, 17.08.2017, <http://www.hurriyet.com.tr/iran-turkiye-ile-anlastik-40552786>.

4. ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ: ΙΣΡΑΗΛ

4.1. Η «κρίση της πλατείας των Τεμενών»

Με την ένοπλη επίθεση που πραγματοποιήθηκε εναντίον Ισραηλινών αστυνομικών από Παλαιστίνιους στις 14 Ιουλίου στην Ιερουσαλήμ, άνοιξε ένας νέος κύκλος εντάσεων και βίας στην περιοχή. Η τρομοκρατική ενέργεια είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο δύο αστυνομικών που φρουρούσαν το συγκρότημα του Χαράμ Ας-Σαρίφ ή Όρους του Ναού, καθώς και των τριών δραστών, οι οποίοι ήταν παλαιστινιακής καταγωγής Ισραηλινοί πολίτες. Η ισραηλινή ηγεσία αντέδρασε με την επιβολή μιας σειράς αποκλεισμών της πρόσβασης στην Πλατεία των Τεμενών για τους μουσουλμάνους. Τον αποκλεισμό ακολούθησε η απόφαση για τοποθέτηση ανιχνευτών μετάλλων στις εισόδους του συγκροτήματος των «ιερών τόπων» χωρίς να προηγηθεί διαβούλευση με τους θρησκευτικούς ηγέτες της μουσουλμανικής κοινότητας.

Ως επακόλουθο, ξέσπασε ένα κύμα διαδηλώσεων και κινητοποιήσεων από Παλαιστίνιους, αλλά και ευρύτερων αντιδράσεων στον αραβο-μουσουλμανικό κόσμο. Τις επόμενες εβδομάδες σημειώθηκαν βίαια επεισόδια που είχαν ως αποτέλεσμα τον θάνατο τουλάχιστον πέντε Παλαιστίνιων και τον τραυματισμό δεκάδων άλλων διαδηλωτών και αστυνομικών στην Ιερουσαλήμ και στους οικισμούς της Δυτικής Όχθης και της Γάζας.⁶⁰ Παράλληλα, διαπράχθηκαν και νέες τρομοκρατικές επιθέσεις από Παλαιστίνιους, με τραγικότερη αυτήν που έλαβε χώρα στον εβραϊκό οικισμό Χαλαμίς της Δυτικής Όχθης στις 21 Ιουλίου με θύματα τρία μέλη μίας οικογένειας Ισραηλινών εποίκων.

Εν τω μεταξύ, στις 24 Ιουλίου σημειώθηκε ένα ακόμη βίαιο επεισόδιο στην ισραηλινή πρεσβεία του Αμάν της Ιορδανίας, όπου ένας υπεύθυνος ασφαλείας πυροβόλησε και σκότωσε δυο Ιορδανούς, έπειτα από επίθεση που δέχτηκε με κατσαβίδι. Μέσα στο τεταμένο κλίμα που είχαν δημιουργήσει τα γεγονότα στο Χαράμ Ας-Σαρίφ, η ένταση κλιμακώθηκε και στην γειτονική χώρα, όπου

---

⁶⁰ http://www.lemonde.fr/proche-orient/article/2017/07/22/la-crise-de-l-esplanade-des-mosquees-a-jerusalem-provoque-de-nouveaux-heurts_5163908_3218.html

διαδηλωτές ζητούσαν την παραδειγματική τιμωρία του φρουρού της πρεσβείας. Μία ημέρα αργότερα, μετά από επικοινωνία μεταξύ του βασιλιά Αμπντάλα Β' και του πρωθυπουργού Νετανιάχου επήλθε συμφωνία που συνέδεσε τα δύο γεγονότα και προέβλεπε την σταδιακή άρση των νέων μέτρων ασφαλείας στην Πλατεία των Τεμενών από την ισραηλινή κυβέρνηση. Το βασίλειο της Ιορδανίας από την πλευρά του επέτρεψε την επιστροφή των Ισραηλινών διπλωματών και του φρουρού της πρεσβείας στο Ισραήλ.⁶¹ Έπειτα, λοιπόν, από διεθνείς διπλωματικές πιέσεις και τη συμφωνία με τον βασιλιά Αμπντάλα, η ισραηλινή κυβέρνηση απέσυρε τους ανιχνευτές μετάλλων και αποκατέστησε το *status quo ante*, όσον αφορά τα μέτρα ασφάλειας περιμετρικά των «ιερών τόπων» της Ιερουσαλήμ.

Τα γεγονότα του Ιουλίου προκάλεσαν τη σφοδρή αντίδραση του Τούρκου Προέδρου Ερντογάν, ο οποίος σε δηλώσεις του καταδίκασε σε υψηλούς τόνους την ισραηλινή κυβέρνηση. Ανέλαβε επίσης την πρωτοβουλία να συγκαλέσει συνάντηση των ηγετών του Οργανισμού Ισλαμικής Συνεργασίας στην Κωνσταντινούπολη την 1^η Αυγούστου για να συζητήσουν μεταξύ άλλων σχετικά με το καθεστώς πρόσβασης των μουσουλμάνων στο συγκρότημα του Χαράμ Ας-Σαρίφ και του Αλ-Ακσά. Η αντίδραση του Τούρκου προέδρου και οι δηλώσεις περί προσπάθειας αλλοίωσης του ισλαμικού χαρακτήρα της Ιερουσαλήμ από το Ισραήλ, έθεσαν ακόμη ένα εμπόδιο στη διαδικασία πλήρους εξομάλυνσης των σχέσεων Ισραήλ-Τουρκίας. Η απάντηση από το Υπουργείο Εξωτερικών του Ισραήλ υπήρξε αυστηρή και ανέφερε ότι είναι παράλογο η τουρκική κυβέρνηση, η οποία διατηρεί το καθεστώς κατοχής στο βόρειο τμήμα της Κύπρου, καταπιέζει βάνουσα την κουρδική μειονότητα και φυλακίζει δημοσιογράφους, να κάνει μαθήματα δημοκρατίας στο Ισραήλ.⁶²

---

⁶¹ <https://www.nytimes.com/2017/07/24/world/middleeast/israel-jordan-aqsa-temple-mount-violence.html>

⁶² <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/26/jewish-settlers-occupy-house-hebron-benjamin-netanyahu-israeli>

4.2. Ισραήλ και οι εξελίξεις στη Συρία

Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος του Ισραήλ παρέμεινε το ζήτημα της Συρίας και τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα τους τελευταίους μήνες στην περιοχή. Η ενίσχυση της ιρανικής παρουσίας και επιρροής στη Συρία ανησυχεί ιδιαίτερα τους Ισραηλινούς. Στις 17 Αυγούστου ισραηλινά Μ.Μ.Ε.⁶³ μετέδωσαν εικόνες από τον δορυφόρο Eros B, οι οποίες απεικονίζουν μία περιοχή κοντά στην συριακή πόλη Μπανιάς, όπου εικάζεται ότι κατασκευάζεται από τους Ιρανούς υποδομή στην οποία μπορούν να παραχθούν και να αποθηκευτούν πύραυλοι. Ισραηλινοί δήλωσαν σε πλείστες περιπτώσεις ότι το Ισραήλ δεν θα ανεχτεί την παρουσία της Χεζμπολάχ ή δυνάμεων που συνδέονται με τον Ιράν στην περιοχή της Κουνέιτρα και της Νταράα, νότια της Δαμασκού. Η δημιουργία ενός νέου θερμού μετώπου με το Ιράν στο Γκολάν αποτελεί «κόκκινη γραμμή» για το Ισραήλ, το οποίο απείλησε να επέμβει στρατιωτικά προκειμένου να αποτρέψει την εξέλιξη.

Για το σκοπό αυτό η ισραηλινή Κυβέρνηση ανέλαβε διπλωματικές πρωτοβουλίες εντός του Αυγούστου οργανώνοντας επισκέψεις στις ΗΠΑ και τη Ρωσία. Στις 18 Αυγούστου, αντιπροσωπεία Ισραηλινών αξιωματούχων, με επικεφαλής τον Αρχηγό της Μοσάντ Γιόσι Κοέν, είχε σειρά επαφών με αξιωματούχους των ΗΠΑ, μεταξύ των οποίων και τον Σύμβουλο Εθνικής Ασφάλειας Χέρμπερτ Ρέιμοντ Μακμάστερ. Κατά τη συνάντηση οι Ισραηλινοί ενημέρωσαν σχετικά με τις θέσεις και τις προθέσεις τους τους Αμερικανούς. Δημοσιογραφικές πληροφορίες αναφέρουν ότι οι αξιωματούχοι των ΗΠΑ δεν δεσμεύτηκαν να απαιτήσουν την αποχώρηση των Ιρανών και της Χεζμπολάχ από τη Συρία. Τις εν λόγω πληροφορίες επιβεβαιώνουν οι δηλώσεις του Υπουργού Άμυνας Άβιγκντορ Λίμπερμαν, με τις οποίες εξέφρασε την ανησυχία του για τις θέσεις της Ουάσιγκτον συμπληρώνοντας ότι το Ισραήλ δεν θα παραμείνει αμέτοχο στις εξελίξεις. Ακολούθησε το ταξίδι του πρωθυπουργού Νετανιάχου στο Σότσι της Ρωσίας και η συνάντηση με τον Πρόεδρο Πούτιν στις 23 Αυγούστου. Στις δηλώσεις του μετά την τριώρη συνάντηση ο Νετανιάχου επανέλαβε τις θέσεις του σχετικά με τις προθέσεις του Ιράν να εγκαταστήσει βάσεις ισχύος στις περιοχές από όπου

---

⁶³ <http://www.haaretz.com/middle-east-news/syria/1.807080>

αποχωρούν οι δυνάμεις του Ισλαμικού Κράτους. Τόνισε ότι το Ισραήλ είναι έτοιμο να αναλάβει στρατιωτική δράση αν παραβιαστούν οι «κόκκινες γραμμές» του.⁶⁴

Η δράση των Ισραηλινών Δυνάμεων Άμυνας στη διάρκεια των έξι χρόνων του συριακού πολέμου περιορίστηκε σε επιλεκτικά χτυπήματα εναντίον του καθεστώτος Άσαντ, της Χεζμπολάχ και των ένοπλων σιϊτικών οργανώσεων που συνεργάζονται με την Τεχεράνη. Αντικειμενικός στόχος των επιθέσεων του Ισραήλ ήταν η αποτροπή μεταφοράς τεχνολογικά εξελιγμένων οπλικών συστημάτων στις βάσεις της Χεζμπολάχ στο Λίβανο και στη Συρία καθώς και τα αντίποινα στις περιπτώσεις που δέχτηκε επίθεση – στην πλειοψηφία των περιπτώσεων λόγω σφάλματος – σε εδάφη που ελέγχει. Τους τελευταίους μήνες πάντως ολοένα και περισσότεροι Ισραηλινοί αναφέρονται ανοιχτά στις επιθέσεις που έχουν πραγματοποιήσει οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας εντός της Συρίας – θέμα για το οποίο δεν υπήρχε δημόσια παραδοχή προηγουμένως. Χαρακτηριστικότερη είναι η περίπτωση του πρώην διοικητή της Ισραηλινής Πολεμικής Αεροπορίας Αμίρ Εσέλ, ο οποίος δήλωσε στην εφημερίδα Χααρέτζ ότι ο αριθμός των επιχειρήσεων εναντίον στόχων στη Συρία μετά το 2012 ενδέχεται να είναι τριπλάσιος.⁶⁵

Από τη διπλωματική δραστηριότητα και τις δηλώσεις των Ισραηλινών αξιωματούχων συνάγεται ότι το Ισραήλ ενημέρωσε τις ΗΠΑ και τη Ρωσία ότι δεν θα ανεχθεί την δημιουργία μόνιμων στρατιωτικών εγκαταστάσεων του Ιράν και των συμμάχων του στην περιοχή που συνορεύει με το Γκολάν. Από την πλευρά τους οι Ρώσοι, οι οποίοι αποτελούν τον σημαντικότερο μεσολαβητή μεταξύ Ισραήλ και Ιράν, ενδέχεται να πιέσουν τους Ιρανούς να σεβαστούν τις «κόκκινες γραμμές» των Ισραηλινών, ώστε να μην έχουν ενεργότερο ρόλο στις «ζώνες αποκλιμάκωσης» στη νότια Συρία. Χωρίς να έχει λάβει τις διαβεβαιώσεις που επιθυμούσε από τις ΗΠΑ και τη Ρωσία και με δεδομένη την επέκταση της ιρανικής επιρροής στον «διάδρομο» που συνδέει την Τεχεράνη με τις μεσογειακές ακτές, δεν θα μπορούσε να αποκλειστεί το ενδεχόμενο μιας μεγαλύτερης κλίμακας επίθεσης του Ισραήλ εναντίον των δυνάμεων του «ιρανικού άξονα». Ένα πιθανό σενάριο αναφέρεται σε

---

⁶⁴ <https://www.timesofisrael.com/Netanyahu-to-putin-israel-willing-to-act-against-iran-in-syria/>

⁶⁵ <http://www.haaretz.com/israel-news/1.808556>

επανάληψη του πολέμου του 2006 εναντίον της Χεζμπολάχ σε ένα διευρυμένο πεδίο που θα καλύπτει περιοχές τόσο του Λιβάνου όσο και της Συρίας.

4.2. Άλλα θέματα

Παράλληλα με τις ραγδαίες εξελίξεις αναφορικά με το συριακό ζήτημα, στην εσωτερική πολιτική σκηνή του Ισραήλ κυριαρχεί το ζήτημα της εμπλοκής του ονόματος του πρωθυπουργού Νετανιάχου σε δικαστική υπόθεση διαφθοράς, απιστίας και απάτης. Η συνεργασία ενός πρώην συνεργάτη του Νετανιάχου με τις δικαστικές αρχές αναμένεται να ανοίξει τον δρόμο για παραπομπή σε δίκη του νυν πρωθυπουργού.⁶⁶ Με τις δεδομένες συνθήκες και υπό την αυξανόμενη πίεση από την αντιπολίτευση, ενδέχεται να απειληθεί το κλίμα πολιτικής σταθερότητας κατά τους επόμενους μήνες. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις 10 Ιουλίου πραγματοποιήθηκε η εκλογή του νέου αρχηγού του Εργατικού Κόμματος, Άβι Γκαμπάι, η οποία αποτέλεσε έκπληξη και αναμένεται να μεταβάλει τα πολιτικά δεδομένα στο εσωτερικό της χώρας.⁶⁷

Στα τέλη Αυγούστου πραγματοποιήθηκε επίσημη τριήμερη επίσκεψη του Γ.Γ. του ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτιέρρεζ στο Ισραήλ, στη Δυτική Όχθη και στη Γάζα. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης Νετανιάχου-Γκουτιέρρες στις 28 Αυγούστου, ο ισραηλινός Πρωθυπουργός μετέφερε στον Γενικό Γραμματέα τις ανησυχίες του σχετικά με τη δράση του Ιράν στη Συρία και στην ευρύτερη περιφέρεια.⁶⁸ Από την πλευρά του ο Γκουτιέρρες τόνισε την ανάγκη για αναθέρμανση της ειρηνευτικής διαδικασίας με τους Παλαιστίνιους. Στη συνάντηση με τον Παλαιστίνιο πρωθυπουργό Ραμί Χαμντάλα που ακολούθησε την επομένη ημέρα, επανέλαβε την άποψη ότι η «λύση των δύο κρατών» αποτελεί την μοναδική εγγύηση για την επίτευξη της ειρήνης και κάλεσε να αρθεί ο αποκλεισμός της Λωρίδας της Γάζας.⁶⁹

---

⁶⁶ http://www.lemonde.fr/proche-orient/article/2017/08/04/israel-la-pression-s-accentue-sur-netanyahou-soupconne-de-corruption_5168890_3218.html

⁶⁷ <https://www.reuters.com/article/us-israel-politics-labour-idUSKBN19V2OR>

⁶⁸ <https://www.lorientlejour.com/article/1069697/de-jerusalem-guterres-reve-dun-etat-palestinien.html>

⁶⁹ <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=57431#.Wagp5chJbIV>

5. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

5.1. Οι εξελίξεις στο Κυπριακό

Ο Ιούλιος ήταν ένας δύσκολος μήνας για το Κυπριακό. Μετά από μήνες διαπραγματεύσεων προκειμένου να συγκληθεί η Διάσκεψη στο Κρανς Μοντανά, Ελλάδα και Κυπριακή Δημοκρατία προσήλθαν στη Διάσκεψη με πρόθεση να συμβάλουν στην πρόοδο των διαπραγματεύσεων. Ωστόσο, το γεγονός ότι η Τουρκία, όπως εγκατέλειψε την πρώτη Διάσκεψη (της Γενεύης), έτσι τίναξε στον αέρα και τη δεύτερη, δεν θα έπρεπε να αποτελεί έκπληξη. Η Τουρκία επέμεινε στην εκ περιτροπής προεδρία, στο δικαίωμα της μονομερούς επέμβασης και, φυσικά, στην παραμονή των κατοχικών στρατευμάτων. Επίσης, ερωτήματα προκάλεσε σε Αθήνα και Λευκωσία η ‘αντιδιπλωματική συμπεριφορά του Έσπεν Μπαρθ Έιντε’⁷⁰ και για αυτό προχώρησαν σε καταγγελίες για μια σειρά δηλώσεων του Νορβηγού διαμεσολαβητή. Αθήνα και Λευκωσία σχεδιάζουν πλέον τις επόμενες διπλωματικές τους κινήσεις.

Στο νέο διαπραγματευτικό πλαίσιο που προσπαθεί να επιβάλει, η Τουρκία επιχειρεί να ανταλλάξει το θέμα των Βαρωσίων με το άνοιγμα του αεροδρομίου της Τύμπου, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την αναβάθμιση του ψευδοκράτους και την ανατροπή του status quo, αντίθετα στην όποια απόφαση του ΟΗΕ.⁷¹ Πρόκειται για ακόμη ένα πυροτέχνημα της κατοχικής Δύναμης αφού, για να επιτευχθεί, θα πρέπει, αφενός μεν, να προχωρήσουν στην αποστρατιωτικοποίηση των μαρωνιτικών χωριών ώστε να καταστεί δυνατή η επιστροφή των κατοίκων τους, αφετέρου δε, είναι «υποχρέωση της Τουρκίας να προχωρήσει σε αυτήν την ενέργεια, σύμφωνα με τη Συμφωνία της Τρίτης Βιέννης, την οποία ουδέποτε εφάρμοσε» από τον Αύγουστο 1975.⁷²

Από τον Σεπτέμβριο τρέχοντος έτους και εξής και μετά τον διορισμό του νέου Ειδικού Συμβούλου του Γενικού Γραμματέα στη θέση του Έσπεν Μπαρθ

---

⁷⁰ <http://www.philenews.com/koinonia/eidiseis/article/417697>

⁷¹ <http://www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/anoigma-barosion-me-antallagmata>

⁷² <http://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/422387/ti-symfonia-tis-g-biennis-deichnei-i-kybernisi>

Έιντε, μπορεί να υπάρξει επανεκκίνηση των διαπραγματεύσεων. Η Τουρκία βέβαια δεν σκοπεύει να εγκαταλείψει την Κύπρο, πράγμα που δηλοποιείται και από τα εκατομμύρια ευρώ που δαπανά προκειμένου να καταστούν βιώσιμα τα κατεχόμενα,⁷³ ούτε πρόκειται να παραιτηθεί του σκοπού της που είναι ο έλεγχος όλης της Νήσου μέσω της αναβάθμισης του ψευδοκράτους.

Τέλος, υπέρ του τερματισμού της τουρκικής κατοχής τάχθηκαν παράγοντες των Η.Π.Α. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Αμερικανικής Βουλής, Έντουαρντ Ρόις, αλλά και εξέχοντα μέλη του εβραϊκού λόμπι ζήτησαν την απόσυρση των κατοχικών στρατευμάτων, “σημειώνοντας ότι η ισχυρή σχέση μεταξύ Ελλάδας, Ισραήλ και Κύπρου βοηθά στη διαμόρφωση των θεμελίων της δημοκρατίας στην περιοχή”.⁷⁴ Η ενέργεια αυτή αντισταθμίζει την προσπάθεια αναβάθμισης του ψευδοκράτους μέσα από τον Οργανισμό Ισλαμικής Διάσκεψης, με τον Ακιντζί να επιδιώκει την άρση των «άδικων και αβάσιμων εμπάργκο που εφαρμόστηκαν εναντίον των Τ/κ, οι οποίοι έχουν ξεκάθαρη βούληση υπέρ μιας λύσης».⁷⁵

5.2. Ενεργειακά και αμυντικά δίκτυα στην ΝΑ Μεσόγειο

Λίγες ημέρες μετά την αποτυχία της διάσκεψης στο Κρανς Μοντανά, συνεχίστηκε το πρόγραμμα γεωτρήσεων στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) και μάλιστα στο κοίτασμα "Ονησίφορος" (τεμάχιο 11) από την γαλλική TOTAL. Τούτο προκάλεσε ακόμη μεγαλύτερο εκνευρισμό στην Τουρκία, όπως μαρτυρούν οι μαζικές δεσμεύσεις θαλάσσιων εκτάσεων εντός της Κυπριακής ΑΟΖ, η αμφισβήτηση τεμαχίων που έχουν δοθεί σε κοινοπραξίες, η μαζική έκδοση NAVTEX, αλλά και η αποστολή υποβρυχίων και πλοίων για να παρακολουθούν

---

⁷³ <http://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/426149/entoles-ga-neo-odiko-charti>, <http://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/422547/-eisboli-filon-toy-erntogn-sta-katechomena>

⁷⁴ <http://mignatiou.com/2017/08/pliris-stirixi-tis-epitropis-exoterikon-ipotheseon-ton-ipaston-n-anastasiadi/>, <http://mignatiou.com/2017/08/exechonta-meli-tou-evraikou-lompi-zitoun-aposirsi-katochikon-stratevmaton-sto-sinedrio-apodimon/>

⁷⁵ <http://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/424961/epistoli-akintzi-se-ois-zita-arsito-y-emparggo>

τις διεξαγόμενες έρευνες.⁷⁶ Για ακόμη μια φορά οι αμφισβητήσεις αφορούσαν τα τεμάχια 6 και 7 της Κυπριακής ΑΟΖ και οριακά τη ζώνη διέλευσης των σκαφών υποστήριξης της γεώτρησης του West Capella.⁷⁷ Κατά την Τουρκία οι νόμιμες δραστηριότητες της Κύπρου αποτελούν μονομερείς ενέργειες οι οποίες αψηφούν τα αναπαλλοτριώτα δικαιώματα του τουρκοκυπριακού λαού.⁷⁸ Στο πλαίσιο δε των NAVTEX⁷⁹ που εξέδωσαν, οι Τούρκοι ενέπλεξαν και τις ΗΠΑ, λόγω παρουσίας αμερικανικών σκαφών στην περιοχή. Επί του θέματος οι Αμερικανοί δήλωσαν ότι “δεν κάνουν άσκηση με την Τουρκία και ότι η παρουσία του αμερικανικού σκάφους έχει να κάνει με δικό τους αποκλειστικά θέμα.”⁸⁰

Το φθινόπωρο, εκτός από τα αποτελέσματα των γεωτρήσεων, αναμένονται συζητήσεις και εργασίες οι οποίες θα δώσουν το στίγμα για το ενεργειακό μέλλον της περιοχής και ειδικά για τον αγωγό EastMed. Επί τούτου αξιοσημείωτη είναι η αναφορά του Επιτρόπου Ενέργειας της ΕΕ, ο οποίος χαρακτηρίζει τον αγωγό EastMed ως «σημαντική επιλογή για την Ευρωπαϊκή Ένωση».⁸¹

Η Τριμερής Σύνοδος Κορυφής Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ (Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2017) είναι ενδεικτική των διαθέσεων των τριών κρατών για περαιτέρω ενίσχυση της συνεργασίας στον τομέα της εθνικής διασποράς ενός εκάστου των κρατών, στην επιτάχυνση της κατασκευής του αγωγού, στην ανάπτυξη ηλεκτρικού καλωδίου και οπτικής ίνας (EuroAsia Interconnector). Η δυνατότητα αξιοποίησης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αλλά και άλλα περιβαλλοντικά θέματα, όπως η συνεργασία στην αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών και την πολιτική προστασία αποτιμώνται θετικά. Τα προγράμματα πάντως Αμυντικής Συνεργασίας (ΠΑΣ),

---

⁷⁶ <http://www.reuters.com/article/us-turkey-cyprus-energy-vessel/turkey-sends-ships-and-submarine-to-monitor-drilling-vessel-near-cyprus-idUSKBN19Y1XX>

⁷⁷ <http://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/425353/nees-toyrkikes-prokliseis-me-navtex>

⁷⁸ http://www.mfa.gov.tr/no_-228_-gkrynin-dogu-akdenizdeki-hidrokarbon-faaliyetleri-hk_en.en.mfa

⁷⁹ Βλ. τον κατάλογο των NAVTEX, http://www.shodb.gov.tr/shodb_esas/index.php/en/safety-of-navigation/navigational-warnings/antalya-navtex-station

⁸⁰ <http://www.philenews.com/koinonia/eidiseis/article/419649>

⁸¹ <http://mignatiou.com/2017/07/simantiki-epilogi-gia-tin-evropaiki-enosi-o-agogos-eastmed-ipe-o-epitropos-energias/>

έτους 2017, Ισραήλ-Ελλάδας συνεχιζονται,⁸² ενώ Κύπρος-Ελλάδα-Ισραήλ δραστηριοποιούνται σε θέματα προώθησης θεμάτων τους στο εξωτερικό και στα κέντρα λήψης αποφάσεων.⁸³

Οι εξελίξεις στον τομέα της ενέργειας δεν σταματούν εδώ. Η Αμερικανικών συμφερόντων ExxonMobil έχει επίσης λάβει άδεια για διεξαγωγή ερευνών στην Κυπριακή ΑΟΖ σε τεμάχιο μάλιστα κοντινό στο κοίτασμα Ζορ της Αιγύπτου. Οι ΗΠΑ εξακολουθούν να στηρίζουν το δικαίωμα ανάπτυξης και εκμετάλλευσης της ΑΟΖ από την Κύπρο, παρά τις συνεχείς προσκλήσεις της Άγκυρας.⁸⁴ Επίσης, την αγορά φυσικού αερίου από το Ισραήλ και την Κύπρο φαίνεται πως εξετάζει σοβαρά η Shell, με σκοπό να το διοχετεύσει στις αγορές μέσω του σταθμού υδροποίησης που διαχειρίζεται στην Αίγυπτο.⁸⁵

Από την άλλη, η αλλαγή στην αιγυπτιακή νομοθεσία που επιτρέπει σε εταιρείες να προχωρήσουν σε εισαγωγές φυσικού αερίου φαίνεται πως ευνοεί το Ισραήλ, που του δίνεται η δυνατότητα εξαγωγών στην Αίγυπτο.⁸⁶ Η εξέλιξη αυτή αφορά και την Κύπρο, αλλά και έχει θετικό αντίκτυπο στο τρίγωνο Ισραήλ-Κύπρος-Αίγυπτος. Σημειώνεται ότι τον Ιούλιο, σε συνάντηση στην Κωνσταντινούπολη των Υπουργών Ενέργειας Τουρκίας-Ισραήλ, είχε αποφασιστεί η εντατικοποίηση των συνομιλιών για την κατασκευή αγωγού ενέργειας Ισραήλ-Τουρκίας. Το Ισραήλ, παρόλα αυτά, διακηρύσσει ότι έχει επαρκείς ποσότητες φυσικού αερίου και για τους δύο αγωγούς, Τουρκίας και EastMed.⁸⁷

Οι επισκέψεις των Υπουργών Άμυνας Γαλλίας και Ιταλίας των οποίων κολοσσοί δραστηριοποιούνται στα κυπριακά τεμάχια αποτελούν στήριξη στην Κύπρο. Μάλιστα, η Ιταλίδα Υπουργός υπέγραψε κατά την επίσκεψή της Συμφωνία

---

⁸² <http://www.geetha.mil.gr/el/briefing-el/press-el/6146-programma-pas-elladas---israhl-2017.html>

⁸³ <https://www.facebook.com/CyembassyIsrael/posts/1213164162121571>

⁸⁴ <http://www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/mathioy-kint-skopos-toy-kran-montana-itan-i-eksygxronisi-toy-systimatoy-toy-60>

⁸⁵ <http://capital.sigmalive.com/story/12736379/endiaferon-shell-gia-agera-fusikou-aeriou-ago-kupro-israil>

⁸⁶ <http://www.haaretz.com/israel-news/1.805845>

⁸⁷ <http://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/415208/epitachynoyntis-synomilies-toyrkia-israil-ga-agg> , <http://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/424058/anatropista-energiaka-thetiki-exelixa-ga-kypro>

Ανταλλαγής και Αμοιβαίας Προστασίας Διαβαθμισμένων Πληροφοριών.⁸⁸ Από πλευράς αξιωματούχων της ΚΔ παρατηρείται επίσης αυξημένη κινητικότητα με την επίσκεψη Κασουλίδη στο Παρίσι, αλλά και με την Κυβέρνηση να αναλαμβάνει εκστρατεία ενημέρωσης.⁸⁹

Επιπλέον, οι απαντήσεις στις NOTAM της Τουρκίας δίνονται με πολυεθνικές ασκήσεις έρευνας και διάσωσης που διεξάγονται στις περιοχές που παράνομα επιχειρεί να δεσμεύσει η Τουρκία. Πιο αναλυτικά, στις 18 Αυγούστου ολοκληρώθηκε η διεθνής άσκηση έρευνας-διάσωσης «CYPFRA-04/17», που πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το Γαλλικό Πολεμικό Ναυτικό, εντός της περιοχής ευθύνης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η άσκηση αυτή αποτελεί την τέταρτη συνεργασία, εντός του 2017, μεταξύ των δυνάμεων της Κυπριακής Δημοκρατίας και αεροναυτικών δυνάμεων της Γαλλίας, που δραστηριοποιούνται στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.⁹⁰ Επισημαίνεται ότι μεταξύ των δύο χωρών έχει επιτευχθεί το τελευταίο διάστημα σημαντική πρόοδος, με την υπογραφή πρόσφατα Συμφωνίας αμυντικής συνεργασίας.⁹¹

Κοινή άσκηση έρευνας και διάσωσης Κύπρου – Ελλάδας διενεργήθηκε επίσης (2/08/2017) στη θαλάσσια περιοχή της Κύπρου υπό την ονομασία «ΣΑΛΑΜΙΣ 05/17».⁹² Τέλος, από τα αξιοσημείωτα γεγονότα της περιόδου είναι η συμφωνία μεταξύ Κυπριακής Δημοκρατίας και ΗΠΑ για την πόντιση καλωδίων στην κυπριακή ΑΟΖ, που θα καταλήγουν στη βρετανική βάση Ακρωτηρίου.⁹³

Κατά την ίδια περίοδο επιβεβαιώνεται και η ενίσχυση των σχέσεων Κύπρου-Αιγύπτου-Ελλάδας. Ο Πρόεδρος Αλ-Σίσι «επεσήμανε ότι στέκεται στο πλευρό της Κυπριακής Δημοκρατίας και στο πλαίσιο της επικείμενης προεδρίας της χώρας του στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ» (από τον Αύγουστο μέχρι και τις 31

---

⁸⁸ <http://www.sigmalive.com/news/local/446833/stin-kypro-i-italida-ypourgou-amynas>

⁸⁹ <https://twitter.com/AnastasiadesCY/status/884474637119352832>

⁹⁰ <http://www.mod.gov.cy/mod/mod.nsf/All/88E2564558869222C225818000558727?OpenDocument>

⁹¹ <http://mignatiou.com/2017/08/sinantisi-christoforou-foka%ce%90di-me-ton-presvi-tis-gallias-stin-kipro/>

⁹² <http://www.hellenicnavy.gr/el/enimerosi/deltia-typou/item/8799-symmetoxi-tou-polemikoy-naftikoy-se-askisi-erevna-diasosis-elladas-kyprou.html>

⁹³ <http://capital.sigmalive.com/story/12736342/egkrithike-i-pontisi-kalodion-apo-tis-ipa-stin-kypriaki-aoz>

Δεκεμβρίου),⁹⁴ πράγμα που μπορεί να δημιουργήσει ευοίωνες προϋποθέσεις στις σχετικές με την Κύπρο διεργασίες στο Συμβούλιο Ασφαλείας».⁹⁵

Η Κύπρος από την πλευρά της στηρίζει την εταιρική σχέση Αιγύπτου-ΕΕ. Επίσης, από 30.07 έως 3.08.2017 διεξήχθη η κοινή αεροναυτική άσκηση «ΜΕΔΟΥΣΑ 1/2017».⁹⁶ Πέραν αυτής, η στρατιωτική συνεργασία ενισχύεται με την υπογραφή στο Συντονιστικό Κέντρο «ΖΗΝΩΝ» του Προγράμματος εφαρμογής Στρατιωτικής συνεργασίας, σε επίπεδο Ειδικών Επιχειρήσεων Έρευνας – Διάσωσης και Ναυτικής Συνεργασίας για τα έτη 2017-18.⁹⁷

Η Κυπριακή Δημοκρατία ανακοίνωσε επίσης τις διαπιστεύσεις Στρατιωτικών Ακολούθων Άμυνας σε Ισραήλ, Αίγυπτο και Αμάν πριν από το τέλος του 2017. Πρόκειται για σημαντικές κινήσεις, αφενός για τις διμερείς σχέσεις Κύπρου-Ισραήλ, καθώς συζητούνται τρόποι εμβάθυνσης στους τομείς της θαλάσσιας και ενεργειακής ασφάλειας, της κυβερνοάμυνας, της διαχείρισης εκτάκτων καταστάσεων και των ειδικών επιχειρήσεων,⁹⁸ αφετέρου για την έμπρακτη ισχυροποίηση των αμυντικών σχέσεων Αιγύπτου-Κύπρου. Στις συναντήσεις αξιωματούχων των δύο κρατών αποφασίστηκε η δημιουργία μόνιμης συντονιστικής επιτροπής σε θέματα άμυνας.⁹⁹

Τέλος, με την επίσκεψη του Γενικού Διευθυντή του Υπουργείου Εξωτερικών της Κύπρου στην Ιορδανία το προηγούμενο διάστημα προετοιμάστηκε το έδαφος για την αναγγελθείσα τριμερή συνάντηση κορυφής Κύπρου, Ελλάδας και Ιορδανίας, η οποία θα πραγματοποιηθεί το ερχόμενο φθινόπωρο στην Κύπρο.¹⁰⁰

---

⁹⁴ <http://mignatiou.com/2017/07/o-sisi-tis-egiptou-dipla-stin-kipro-ke-ton-anastasiadi-enimerosi-gia-kipriako-geotrisis/>

⁹⁵ <http://mignatiou.com/2017/08/kipriako-energia-ke-dimeris-schesis-sto-epikentro-tis-epikinonias-anastasiadi-ke-sisi/>

⁹⁶ <http://www.geetha.mil.gr/el/briefing-el/press-el/6155-koinh-aeronaytikh-askhsh-elladas---aigyptoy-«medoysa-1-17».html>

⁹⁷ <http://www.mod.gov.cy/mod/mod.nsf/All/C46AD944D781ACF2C22581860042FE0C?OpenDocument>

⁹⁸ <http://www.kathimerini.com.cy/gr/kypros/embathynsi-amyntikwn-sxeseon-kyproy-israil>

⁹⁹ <http://www.sigmalive.com/simerini/politics/422013/synantisi-ypam-me-proedro-sisi-stin-aigypto>

¹⁰⁰ <http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2016.nsf/All/315FE345933CE48DC2258129001F9432?OpenDocument>

6. ΒΑΛΚΑΝΙΑ: ΠΓΔΜ

6.1. Εσωτερική πολιτική

6.1.1. Κοινοβούλιο: νέος νόμος γενίκευσης χρήσης αλβανικής γλώσσας

Ο κυβερνητικός συνασπισμός ξεκίνησε (7/8) τις κοινοβουλευτικές διεργασίες για την υιοθέτηση νόμου που θα επεκτείνει την επίσημη χρήση της αλβανικής γλώσσας σε όλη την επικράτεια, σύμφωνα και με τη κυβερνητική συμφωνία του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (SDSM) με τους Αλβανούς εταίρους του. Οι κυβερνητικοί εταίροι μάλιστα συμφώνησαν, με δεδομένες τις έντονες αντιδράσεις που υπάρχουν στη χώρα εναντίον του νέου νόμου, να στείλουν δύο βασικές διατάξεις τού προς υιοθέτηση νόμου στη λεγόμενη «Επιτροπή της Βενετίας» – συμβουλευτικού οργάνου του Συμβουλίου της Ευρώπης – για να κρίνει το κατά πόσο η χρήση της αλβανικής γλώσσας στα χαρτονομίσματα και τις στολές αστυνομίας και στρατού θα είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της χώρας και τη Συμφωνία της Αχρίδας του 2001.¹⁰¹

6.2. Εξωτερική πολιτική

6.2.1. Συνθήκη Καλής Γειτονίας Βουλγαρίας-ΠΓΔΜ

Μετά από σχεδόν μια δεκαετία αναμονής και διαπραγματεύσεων – η Σόφια είχε επισήμως προτείνει για πρώτη φορά την υπογραφή του κειμένου το 2008 - η Βουλγαρία και η ΠΓΔΜ υπέγραψαν την 1^η Αυγούστου την Συνθήκη Καλής Γειτονίας, Φιλίας και Συνεργασίας ανοίγοντας ένα νέο κεφάλαιο στις σχέσεις τους. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι με την Συνθήκη η νέα κυβέρνηση της ΠΓΔΜ αποδέχτηκε έμπρακτα μία σειρά από πάγιες βουλγαρικές θέσεις και ότι η απρόσκοπτη εφαρμογή της Συνθήκης θα συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη των σχέσεων Βουλγαρίας-ΠΓΔΜ. Η Συνθήκη μάλιστα επιχειρεί να ανοίξει και το

---

¹⁰¹ Sinisa Jakov Marusic, “Macedonia’s Albanian Language Law Moves Towards Adoption”, *Balkan Transitional Justice*, 7 August 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-government-reaches-compromise-on-language-law-08-04-2017>.

δρόμο ώστε να ρυθμισθούν δύσκολα ζητήματα, όπως αυτά της ιστορικής κληρονομιάς και ταυτότητας.

Ορισμένα από τα «ενδιαφέροντα» άρθρα της Συνθήκης είναι: οι δύο πλευρές συμφωνούν να αναπτύξουν τη συνεργασία τους με στόχο την ευρωπαϊκή ενσωμάτωση της ΠΓΔΜ, με τη Βουλγαρία να στηρίζει τις προσπάθειες ένταξης της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ, ωστόσο «σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής του ΝΑΤΟ» (άρθρο 3, παρ. 2)· τρεις μήνες μετά από την έναρξη ισχύος της συμφωνίας οι δύο πλευρές συμφωνούν να συγκροτήσουν μια κοινή επιτροπή ειδικών «στη βάση της ισότητας» για «ιστορικά και εκπαιδευτικά ζητήματα, η οποία θα συμβάλει «βάσει αυθεντικών και αποδεδειγμένων ιστορικών πηγών... στην αντικειμενική... «επιστημονική ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων» (άρθρο 8, παρ. 2)· οι δύο πλευρές συμφωνούν να οργανώνουν εορτασμούς «κοινών ιστορικών γεγονότων και προσωπικοτήτων» (άρθρο 8, παρ. 3)· «η Δημοκρατία της Μακεδονίας» επιβεβαιώνει ότι τίποτε στο Σύνταγμά της δεν μπορεί ή δεν πρέπει να ερμηνεύεται ότι αντιπροσωπεύει ή αντιπροσώπευε τη βάση για ανάμιξη στις εσωτερικές υποθέσεις της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας, με σκοπό την υπεράσπιση του νομικού καθεστώτος και των δικαιωμάτων προσώπων, τα οποία δεν είναι πολίτες της Δημοκρατίας της Μακεδονίας» (άρθρο 11, παρ. 5).¹⁰²

Ταυτόχρονα με την υπογραφή της Συνθήκης, οι Υπουργοί Μεταφορών και Επικοινωνιών των δύο κρατών υπέγραψαν Μνημόνιο Κατανόησης για την ανάπτυξη των σιδηροδρομικών συνδέσεων μεταξύ της Βουλγαρίας και της ΠΓΔΜ και ιδιαίτερα για την κατασκευή της σιδηροδρομικής σύνδεσης μεταξύ των πρωτεύουσών των δύο χωρών, κάτι που διακαώς αναζητούσε η Βουλγαρία. Η βουλγαρική πλευρά ανέλαβε να κατασκευάσει, μέχρι το 2027 τη σιδηροδρομική γραμμή από τη Σόφια έως τα σύνορα με την ΠΓΔΜ, ενώ η ΠΓΔΜ δεσμεύτηκε για την κατασκευή της σιδηροδρομικής γραμμής στο έδαφός της μέχρι τα σύνορα με τη Βουλγαρία μέχρι το τέλος του 2025.¹⁰³

---

¹⁰² “ДОГОВОР ЗА ПРИЯТЕЛСТВО, ДОБРОСЪСЕДСТВО И СЪТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА”

¹⁰³ «Ο Διάδρομος № 8 αποτελεί τη βάση της ένταξης των Δυτικών Βαλκανίων», БНР, 1 August 2017, <http://bnr.bg/el/post/100858835/o-djiadjromos-8-apotelei-ti-vasi-tis-entaksis-ton-djutikon-valkanion>.

6.2.2. Αντιδράσεις κατά της Συνθήκης με τη Βουλγαρία

Η αξιωματική αντιπολίτευση, το VMRO-DPMNE, ξεκαθάρισε ότι δεν πρόκειται να υποστηρίξει την επικύρωση της Συνθήκης. Το κόμμα σε ανακοίνωσή του δήλωσε χαρακτηριστικά ότι καταρχάς είναι θετικό το ότι υπογράφεται η Συνθήκη «ώστε να ενισχυθεί η συνεργασία και η φιλία» μεταξύ των δύο χωρών, καθώς και λόγω της «διατύπωσης ότι η Βουλγαρία θα υποστηρίξει πιο δραστήρια την ευρωπαϊκή πορεία» της ΠΓΔΜ, ωστόσο «εάν παραμείνει το κείμενο ως έχει, το VMRO-DPMNE δεν πρόκειται να το στηρίξει στο κοινοβούλιο. Με τα άρθρα της Συνθήκης όπως είναι διατυπωμένα, ίσως όχι αμέσως, όμως σε ένα ή ενάμιση χρόνο η 'Μακεδονία' θα έρθει αντιμέτωπη με ζητήματα των οποίων η επίλυση θα γίνει σε βάρος της».¹⁰⁴ Λίγες ημέρες νωρίτερα, στις 21 Ιουλίου, ο επικεφαλής της κοινοβουλευτικής ομάδας του VMRO-DPMNE, Τράικο Βελιάνοφσκι (Трайко Велјановски) είχε εξηγήσει την αντίθεση του κόμματός του στη Συνθήκη: «Είναι εξαιρετικά δυσάρεστο... να κατηγορείς το ίδιο σου τον λαό για διάδοση εθνικισμού και μίσους... Το VMRO-DPMNE είναι εξαιρετικά ανήσυχο από την έλλειψη διαφάνειας και από την ελαφρότητα με την οποία αντιμετωπίζει ο Ζάεφ ένα εξαιρετικά σοβαρό θέμα, όπως αυτό της υπογραφής της Συνθήκης με τη Βουλγαρία. Αυτό το ζήτημα παραβιάζει την ταυτότητα και την ιστορία του 'μακεδονικού' έθνους... Η 'Μακεδονία' έχει τη δική της ιστορία και είναι εξαιρετικά επικίνδυνο να μιλάμε για 'κοινή ιστορία', καθώς δίνεται η εντύπωση ότι ο 'μακεδονικός' λαός στο παρελθόν δεν είχε τη δική του ιστορία... άραγε καταλαβαίνει ο Ζάεφ πόσο επικίνδυνες είναι αυτές οι θέσεις;»¹⁰⁵

Ιδιαίτερα σκληρές ήταν και οι αντιδράσεις ιστορικών όπως και συγκεκριμένων ΜΜΕ στην ΠΓΔΜ εναντίον της Συνθήκης και του Ζόραν Ζάεφ. Σε δηλώσεις του στην εφημερίδα *Вечер* ο ιστορικός Αλεξάντερ Στόιτσεφ (Александър Стойчев), υποστήριξε ότι «ο κοινός εορτασμός του Ίλι Ντεν σημαίνει ότι

¹⁰⁴ Nikola Lalov, 'Makedonskata opozitsia do posledno ne priema dogovora s Bgaria', 31 Juli 2017, mediapool.bg, <http://www.mediapool.bg/makedonskata-opozitsiya-do-posledno-ne-priema-dogovora-s-bulgaria-news267332.html>.

¹⁰⁵ "Партијата на Груевски тврдо против бџдешијат договор с Бџлгарија", actualno.com, 21/7/2017 https://www.actualno.com/balkani/partijata-na-gruevski-tvyrdo-protiv-bydeshtija-dogovor-s-bylgarija-news_618247.html.

αρνούμαστε το έθνος μας... Το Ίλι Ντεν το 1903 αποτελεί κατά κάποιο τρόπο το σύμβολο του 'μακεδονικού' αγώνα... Το 1903 είναι ο αετός, ο δοξασμένος αγώνας του 'μακεδονικού' λαού, αγώνας αποκλειστικά του VMRO, χωρίς καμία υποστήριξη από τη Βουλγαρία ή από άλλα βαλκανικά κράτη... Ο κοινός εορτασμός της μεγαλύτερης 'μακεδονικής' εορτής με τη Βουλγαρία αποτελεί μια πράξη που αντιβαίνει στα ιστορικά γεγονότα. Κανένα βαλκανικό κράτος, συμπεριλαμβανομένης και της Βουλγαρίας δεν υποστήριξε τους 'Μακεδόνες' επαναστάτες στον αγώνα τους για το δικό τους κράτος...»¹⁰⁶ Η εφημερίδα *Република* κατηγορήσε τον Ζάεφ ότι «έθιξε άμεσα τη 'μακεδονική' ιστορία προσκαλώντας τον Μπόικο Μπορίσοφ να εορτάσουν από κοινού το Ίλι Ντεν στη 'Μακεδονία'... Η συγκεκριμένη προδοσία σε βάρος της 'Μακεδονίας' έχει κοστίσει ακριβά, ενώ η παράδοση της ιστορίας μας στη Βουλγαρία δεν είναι το μόνο το οποίο πρέπει να δώσει ο Ζάεφ για όσα έχει λάβει... Το τίμημα το οποίο ο Ζάεφ θα πρέπει να καταβάλει για τη βοήθεια την οποία έλαβε κατά τη διάρκεια της καμπάνιας δεν είναι καθόλου μικρό. Σύμφωνα με ορισμένες πηγές, εκτός από την ιστορική προδοσία την οποία πραγματοποιεί αυτή τη στιγμή ο Ζάεφ, το επόμενο θα πρέπει να είναι η συμπερίληψη του βουλγαρικού έθνους στην Εισαγωγή του Συντάγματος και παραχωρήσεις σε βουλγαρικές εταιρίες στη 'Μακεδονία'». ¹⁰⁷

6.2.3. Ένταση στις σχέσεις με την Σερβία

Το βράδυ της Κυριακής 20 Αυγούστου το σερβικό Υπουργείο Εξωτερικών ανακάλεσε όλο το διπλωματικό προσωπικό της πρεσβείας στα Σκόπια.¹⁰⁸ Υπενθυμίζεται ότι οι διμερείς σχέσεις των δύο κρατών είχαν επιδεινωθεί τους τελευταίους μήνες, καθώς στο κυβερνών Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα πολλοί θεωρούν ότι η σερβική κυβέρνηση υποστήριζε το VMRO-DPMNE του Νικόλα

---

¹⁰⁶ “В Македонија бесни: Договорът с България – предателство!”, dnes.bg, 1/8/2017, <http://www.dnes.bg/obshtestvo/2017/06/22/v-makedoniia-besni-dogovoryt-s-bylgariia-predatelstvo.345114>.

¹⁰⁷ *ibid*

¹⁰⁸ Maja Zivanovic, Sinisa Jakov Marusic, “Serbia Abruptly Withdraws Diplomats From Macedonia”, *BIRN*, 21 August 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-abruptly-revokes-staff-from-skopje-embassy-08-21-2017>.

Γκρούεφσκι, ενώ και το Βελιγράδι δεν έβλεπε θετικά τον σχηματισμό της νέας κυβέρνησης συνασπισμού με τα αλβανικά κόμματα. Στις 3 Μαΐου 2017 ο Ζάεφ, σε συνέντευξη του στη σερβική εφημερίδα *Kurir*, είχε χαρακτηριστικά δηλώσει ότι «η Σερβία βρίσκεται κάτω από την εθνικιστική ηγεσία του Βούτσιτς, ο οποίος προάγει τον εαυτό του ως περιφερειακό ηγέτη», προκαλώντας έντονες αντιδράσεις στο Βελιγράδι, με τον Σέρβο Υπουργό Εργασίας να θέτει το ερώτημα κατά πόσο η επίθεση του Ζάεφ σε βάρος του Βούτσιτς ήταν δική του ιδέα ή αντίθετα δεν έγινε «κατ' εντολή των Ράμα, Θάτσι ή του Ταλάτ Τζαφέρι». ¹⁰⁹

Την Δευτέρα 21 Αυγούστου, ο Σέρβος Πρόεδρος Αλεξάνταρ Βούτσιτς δήλωσε ότι η Σερβία απομάκρυνε το διπλωματικό της προσωπικό, καθώς είχε στη κατοχή της «αποδείξεις ιδιαίτερα προσβλητικών πληροφοριών εναντίων των (κρατικών) θεσμών της Σερβίας», ¹¹⁰ με τα σερβικά ΜΜΕ να αναφέρουν ότι παρακολουθούνταν οι επικοινωνίες Σέρβων αξιωματούχων από τις μυστικές υπηρεσίες της ΠΓΔΜ και ότι η νέα κυβέρνηση των Σκοπίων σχεδίαζε να υποστηρίξει την ένταξη του Κοσσυφοπεδίου στην UNESCO. ¹¹¹ Ο Υπουργός Εξωτερικών της Σερβίας Ίβιτσα Ντάσιτς (Ivica Dacic) απείλησε μάλιστα ότι αν η ΠΓΔΜ στηρίξει την ένταξη του Κοσσυφοπεδίου στην UNESCO, η Σερβία θα επανεξέταζε την στάση της στο ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ. Αυτήν ήταν η δεύτερη φορά σε λιγότερο από ένα έτος που ανώτατος Σέρβος αξιωματούχος, μετά τον Βούτσιτς, απείλησε την ΠΓΔΜ με το θέμα του ονόματος.

Στην ίδια την ΠΓΔΜ γνωστοί αναλυτές, όπως ο Σάσο Ορντανόφσκι (Сашо Ордановски), απέδωσαν την αντίδραση του Βελιγραδίου και στην υπογραφή της συνθήκης καλής γειτονίας μεταξύ ΠΓΔΜ και Βουλγαρίας και ιδιαίτερα στις προοπτικές που αυτή δημιουργεί για ένταξη της ΠΓΔΜ στο NATO: «Η ενδεχόμενη ένταξη της ΠΓΔΜ στο NATO περιπλέκει την κατάσταση για τη Σερβία... (καθώς) θα

---

¹⁰⁹ Filip Rudic, “Zaev's Nationalist' Jibe Riles Serbian Ministers”, *BIRN*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-officials-enraged-over-zaev-interview-05-03-2017>.

¹¹⁰ Maja Zivanovic, Sinisa Jakov Marusic, “Serbia Pulled Diplomats From Macedonia Over 'Offensive' Actions”, *BIRN*, 21 August 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-cites-intelligence-offensive-against-its-staff-in-macedonia-08-21-2017>.

¹¹¹ Maja Zivanovic, “Serbian Media Synchronise to Accuse Macedonia of Tapping Officials”, *BIRN*, 22 August 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-media-synchronized-in-accusing-macedonia-for-tapping-serbian-officials-08-22-2017>.

μειώσει τη δυνατότητα της Σερβίας για ελιγμούς στην περιοχή. Το Μαυροβούνιο είναι πλέον μέλος του ΝΑΤΟ. Όλοι οι υπόλοιποι γείτονες (με εξαίρεση τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη) είναι πλέον μέλη του ΝΑΤΟ. Έτσι η Σερβία δεν αντιμετωπίζει αυτήν την εξέλιξη (την πιθανή ένταξη της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ) ως θετική για την ίδια. Δεύτερον, η Σερβία αποτελεί τον ισχυρότερο παράγοντα φιλορωσικής επιρροής στα Βαλκάνια (και) η Ρωσία είναι εναντίον της ένταξης της ‘Μακεδονίας’ στο ΝΑΤΟ. Και πιθανότατα εδώ θα πρέπει να αναζητηθούν τα αίτια, τα πραγματικά αίτια της συγκεκριμένης αντίδρασης».¹¹²

Την Τετάρτη 23 Αυγούστου η κρίση έδειχνε να εξομαλύνεται. Μετά από τηλεφωνική συνομιλία του Βούτσιτς με τον Ζάεφ, οι δύο ηγέτες εξέδωσαν κοινή ανακοίνωση τύπου, σύμφωνα με την οποία «ασχέτως όλων των πολιτικών διαφορών σε συγκεκριμένα σημαντικά πολιτικά και περιφερειακά θέματα, η Σερβία και η ‘Μακεδονία’ θα αγωνιστούν από κοινού όχι μόνο να διατηρήσουν, αλλά και να προάγουν φιλικές σχέσεις ανάμεσα στον σερβικό και τον ‘μακεδονικό’ λαό και τους πολίτες της Σερβίας και της ‘Μακεδονίας’».¹¹³ Σε μια περαιτέρω προσπάθεια γεφύρωσης των διαφορών τους, οι υπουργοί εξωτερικών των δύο χωρών Ίβιτσα Ντάσιτς και Νικόλα Ντιμιτρόφ (Nikola Dimitrov) συναντήθηκαν στο Νίς της νότιας Σερβίας την Παρασκευή 25 Αυγούστου. Ο Ντάσιτς υπογράμμισε ότι «όσα περιήλθαν στα χέρια μας προκάλεσαν την αντίδραση μας. Θέλαμε να αποφύγουμε την πιθανότητα να προκαλέσουμε ζημιά στις σχέσεις μας και η Σερβία να κατηγορηθεί ψευδώς ότι προκαλεί αναταραχή ή την αποσταθεροποίηση της ‘Μακεδονίας’... Εμείς [η Σερβία και η ΠΓΔΜ] είμαστε φίλοι και θα πρέπει να προσέχουμε να μην εμπλακούμε σε διεθνή πολιτικά παιχνίδια».¹¹⁴ Στις 24

---

¹¹² “Македонски политолог: Договорът за добросъседство с България има вина за влошените взаимоотношения със Сърбия”, *Blitz*, 23 August 2017, https://www.blitz.bg/analizi-i-komentari/makedonski-politolog-dogovort-za-dobrossedstvo-s-blgariya-ima-vina-za-vloshenite-vzaimootnosheniya-ss-srbiya_news538535.html.

¹¹³ Maja Zivanovic, Sinisa Jakov Marusic, “Macedonia, Serbia Opt for Dialogue After Diplomatic Row”, *BIRN*, 23 August 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-serbia-opt-for-dialogue-after-diplomatic-scandal-08-23-2017>.

¹¹⁴ Maja Zivanovic, “Serbia, Macedonia FMs Pledge to Resolve Intelligence Dispute”, *BIRN*, 25 August 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-macedonian-fm-exchanged-intelligence-08-25-2017>.

Αυγούστου ξεκίνησε η επιστροφή του προσωπικού της σερβικής πρεσβείας στα Σκόπια.

6.2.4. Συνάντηση Ελλάδας-ΠΓΔΜ για τα ΜΟΕ

Στις 29 Αυγούστου πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα η 6^η συνάντηση με θέμα τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (ΜΟΕ), με βάση τη Συμφωνία της 24^{ης} Ιουνίου 2015. Σύμφωνα με τη σχετική ανακοίνωση του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, «η συνάντηση αυτή συνιστά τη συνέχεια στο φιλικό και εποικοδομητικό διάλογο επί αμοιβαίως συμφωνηθέντων θεμάτων, στα οποία περιλαμβάνονται σχέδια δράσεων σε πεδία όπως η διασυνδεσιμότητα, ιδίως στους τομείς των μεταφορών και της ενέργειας, η αστυνομική συνεργασία, τα ευρωπαϊκά προγράμματα, ο πολιτισμός, η εκπαίδευση, η πολιτική προστασία, η δημόσια διοίκηση, η υγεία, η συνεργασία μεταξύ των Διπλωματικών Ακαδημιών των Υπουργείων Εξωτερικών, και η προώθηση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών».¹¹⁵

6.2.5. Επίσκεψη του Έλληνα ΥΠΕΞ στην ΠΓΔΜ

Την Πέμπτη 31 Αυγούστου πραγματοποιήθηκε η προγραμματισμένη επίσκεψη του Υπουργού Εξωτερικών Νίκου Κοτζιά στην ΠΓΔΜ. Στην συνάντηση με τον Πρωθυπουργό Ζόραν Ζάεφ αμφότερες πλευρές εξέφρασαν «ικανοποίηση για την πορεία των Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης, τα οποία έχουν αποδειχθεί ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο για την προώθηση της συνεργασίας και την εμπέδωση εμπιστοσύνης... (επίσης εξέφρασαν) τη βούλησή τους για συνεργασία και για δημιουργία συνθηκών που θα διευκολύνουν την επίλυση προβλημάτων... (ωστόσο) η συζήτηση όσον αφορά το ονοματολογικό, δεν εστίασε

---

¹¹⁵ «6^η Συνάντηση για Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης μεταξύ της Ελλάδας και της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας», 29.08.2017, https://twitter.com/GreeceMFA/status/902554826424406017/photo/1?ref_src=twsrc%5Etfw&ref_url=http%3A%2F%2Fwww.mfa.gr%2Fexoteriki-politiki%2Fperiferiaki-politiki%2Fdytika-valkania.html.

στην ουσία αλλά στη διαδικασία που θα μπορέσει να οδηγήσει σε θετικές εξελίξεις». ¹¹⁶

Πηγές του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών υπογράμμισαν ότι «επιθυμούμε την πρόοδο προς την εκπλήρωση των ευρωπαϊκών φιλοδοξιών (της ΠΓΔΜ) αλλά υπό την προϋπόθεση εγκατάλειψης του αλυτρωτισμού, την επίλυση του ονοματολογικού και φυσικά την εκπλήρωση των προϋποθέσεων και προαπαιτούμενων που ισχύουν για όλες τις υποψήφιες χώρες». ¹¹⁷ Δηλώσεις για τις σχέσεις των δύο χωρών έκανε και ο Υπουργός Εξωτερικών της ΠΓΔΜ Νικόλα Ντιμιτρόφ, ο οποίος κάλεσε την Ελλάδα να στηρίξει την ΠΓΔΜ: «Η Ελλάδα είναι παλαιότερη δημοκρατία από τη δική μας, είναι μέλος της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ και έχει πολύ σημαντική στρατηγική θέση στην περιοχή. Νομίζω ότι μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ενδυνάμωση και την προώθηση όλης της περιοχής των Βαλκανίων. Σημαντικό είναι και για την Ελλάδα να αναγνωρίσει τη νέα συγκυρία στη 'Μακεδονία' και να την στηρίξει». ¹¹⁸

---

¹¹⁶ «Η διάθεση υπάρχει, ο δρόμος όμως είναι μακρύς», *Efsyn.gr*, 31.08.2017, <http://www.efsyn.gr/arthro/i-diathesi-yparhei-o-dromos-omos-einai-makrys>.

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ *Ibid.*

7. Επισημάνσεις
